

ECG

EXPLOSIVE CLEARANCE GROUP

Vooronderzoek naar het risico op het aantreffen van conventionele explosieven in het onderzoeksgebied “Genieterrein Hendrik-Ido-Ambacht”.

ONDERZOEKSGBIED: Genieterrein Hendrik-Ido-Ambacht
OPDRACHTGEVER: Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden
DATUM: 13 november 2013
TER ACCORDERING MANAGEMENT: Ing. F. Pas – *Algemeen Directeur*

.....

DOCUMENTCODE: 317-013-VO-01
VERSIE: Concept
DISTRIBUTIELIJST: Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden
Explosive Clearance Group BV

Copyright Explosive Clearance Group BV 2013©. Niets uit deze rapportage mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, internet of welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de houders van het auteursrecht. De opdrachtgever mag voor intern gebruik duplicaten maken.

Inhoudsopgave

1	INLEIDING.....	5
1.1	ALGEMEEN	5
1.2	AANLEIDING.....	5
1.3	DOEL VAN HET VOORONDERZOEK.....	6
1.4	BRONNEN.....	8
1.5	BETROKKEN PERSONEN	9
1.6	ONDERZOEKSGBIED	10
2	HET INDICATIE ONDERZOEK.....	11
2.1	OPZET INDELING	11
2.2	REEDS UITGEVOERDE RAPPORTAGES	11
2.3	INDICATIES AFKOMSTIG UIT GERAADPLEEGDE LITERATUUR EN ARCHIEVEN.....	12
2.4	LUCHTFOTO INTERPRETATIE	18
2.4.1	GRENZEN AAN LUCHTFOTO INTERPRETATIE.....	18
2.4.2	UITVOERING LUCHTFOTO INTERPRETATIE	18
2.5	RESULTATEN LUCHTFOTO INTERPRETATIE	28
2.6	GEMELDE EN GERUIMDE EXPLOSIEVEN	29
2.7	MIJNENVELDREGISTER.....	31
2.8	ANALYSE INDICATIES UIT INDICATIE ONDERZOEK	33
3	AFBAKENING VERDACHT GEBIED	36
3.1	INLEIDING.....	36
3.2	HORIZONTALE AFBAKENING VERDACHT GEBIED	36
4	LEEMTEN IN KENNIS	39
5	CONCLUSIE EN ADVIES	40
6	OVERZICHT VAN GEHANTEERDE BRONNEN.....	41
7	BIJLAGEN	43
	BIJLAGE 1: GERAADPLEEGDE ARCHIEVEN	43
	BIJLAGE 2: WET- EN REGELGEVING.....	45

1 INLEIDING

1.1 ALGEMEEN

Op een onbekend aantal plaatsen in Nederland liggen nog bommen, granaten en andere munitieartikelen uit de Tweede Wereldoorlog. Volgens mondiale, militaire inschatting is van al het explosieve materieel dat gedurende de Tweede Wereldoorlog (1939-1945) is ingezet, verschoten of afgeworpen, tussen de zeven en vijftien procent om verschillende redenen niet tot ontploffing gekomen. Wanneer deze explosieven bij werkzaamheden worden aangetroffen, kunnen deze gevaar opleveren voor de publieke veiligheid.

Om spontane vondsten en eventuele daaruit voortvloeiende ongewilde gebeurtenissen te voorkomen, kan preventief een opsporingsproces in gang gezet worden. Deze opsporingswerkzaamheden mogen op grond van het Arbeidsomstandighedenbesluit (Arbobesluit) enkel uitgevoerd worden door de Explosieven Opruimings Dienst Defensie (EODD) en bedrijven die in het bezit zijn van een certificaat voor het opsporen van conventionele explosieven (CE).¹ Om dit certificaat te verkrijgen dient het bedrijf te voldoen aan de eisen zoals gesteld in het “Werkveld Specifiek certificatie Schema voor het Opsporen Conventionele Explosieven: 2012, versie 1” (WSCS-OCE).² Het toepassingsgebied van het Certificatieschema is verdeeld in twee deelgebieden: A (opsporing, inclusief vooronderzoek) en B (civieltechnisch opsporingsproces).

Een eerste stap in het opsporingsproces wordt doorgaans gevormd door een (historisch) vooronderzoek waarin beoordeeld wordt of een onderzoeksgebied feitelijk verdacht is op de mogelijke aanwezigheid van conventionele explosieven.

1.2 AANLEIDING

De in de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht gelegen Genie- en Citadelterreinen zullen in de toekomst worden ontwikkeld als bedrijventerreinen. Het Genieterrein (met een grootte van 5,6 hectare) is deels aan het water gelegen, maar beschikt niet over een kade. Het terrein kan in de toekomst ruimte bieden aan ‘watergerelateerde bedrijven en bedrijven in de milieucategorie t/m 5.’³

Om het risico op het aantreffen van conventionele explosieven bij toekomstige bodemingrepen te bepalen, heeft ECG in opdracht van Regionale OntwikkelingsMaatschappij Drechtsteden dit onderzoek verricht. Deze bureaustudie is uitgevoerd conform de offerte van 16 september 2013 met kenmerk “317-013” en het vigerende WSCS-OCE.

¹ Arbobesluit, artikel 4.10, lid 2 (Jo Art. 4.17) van de Arboregeling.

² Werkveldspecifiek certificatieschema voor het Systeemcertificaat Opsporen Conventionele Explosieven (WSCS-OCE, 2012, versie 1) Gepubliceerd in: *Staatscourant 2012 nr. 4230* (Den Haag 2012) 106-144. Het WSCS-OCE heeft betrekking op het opsporen van conventionele explosieven die in de (water)bodem zijn achtergebleven tijdens de Eerste en Tweede Wereldoorlog.

³ Informatie afkomstig van: www.rom-d.nl/vestigingslocaties/genieterrein-citadelterrein (geraadpleegd: 30 oktober 2013).

1.3 DOEL VAN HET VOORONDERZOEK

Het onderzoeksdoel en de te volgen werkwijze betreffende een vooronderzoek zijn in het WSCS-OCE als volgt omschreven:

‘Het vooronderzoek heeft tot doel om te beoordelen of er indicaties zijn dat binnen het onderzoeksgebied CE aanwezig zijn, en zo ja, om het verdachte gebied in horizontale en verticale dimensie af te bakenen. Het vooronderzoek bestaat uit zowel het inventariseren als beoordelen (analyseren) van bronnenmateriaal en resulteert in een rapportage en een (eventueel daarbij behorende) CE Bodembelastingskaart.’⁴

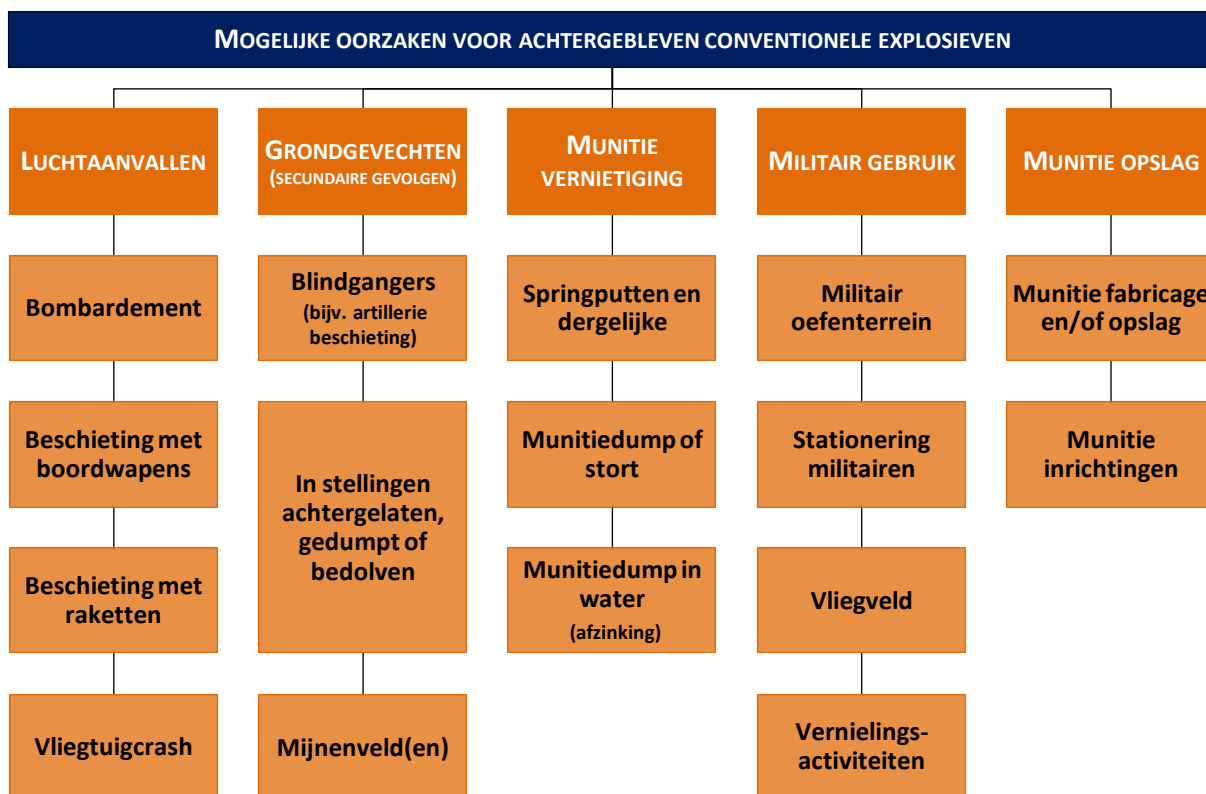
Het uitgangspunt van deze studie is het verkrijgen van een, door middel van het verzamelen en verwerken van relevant historisch feitenmateriaal, gefundeerd antwoord op de volgende drie kernvragen:

1. Is het onderzoeksgebied of een deel hiervan betrokken geweest bij oorlogshandelingen (indicaties) en is er daardoor sprake van een verhoogd risico op het aantreffen van conventionele explosieven oftewel van VERDACHT gebied?
2. Zijn er gebeurtenissen (contra-indicaties) die een aanwijzing vormen dat een (mogelijk verdacht) gebied of een deel hiervan als ONVERDACHT kan worden aangemerkt?
3. Indien er sprake is van VERDACHT gebied wat is dan de (sub)soort, hoeveelheid en verschijningsvorm van de vermoede conventionele explosieven?

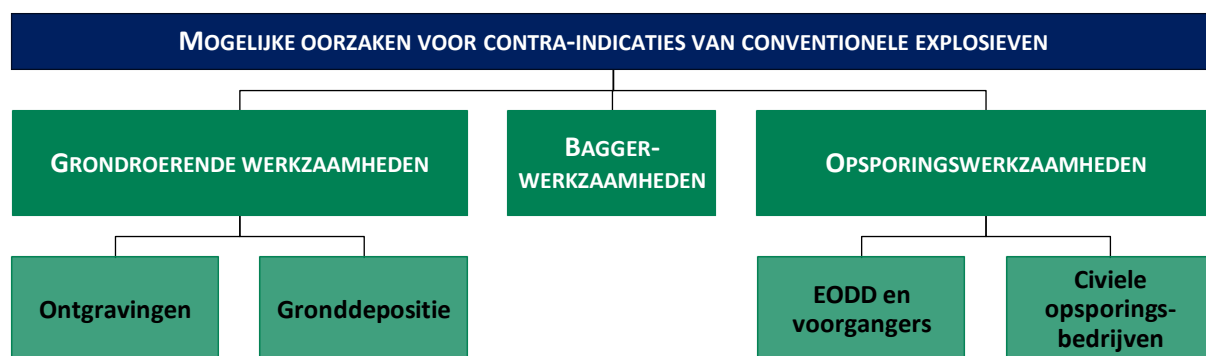
De resultaten van de bureaustudie zijn onder te verdelen naar: geografisch herleidbare gebeurtenissen met informatie die een aanwijzing vormen dat het gebied VERDACHT is op conventionele explosieven (indicaties) of geografisch herleidbare gebeurtenissen die een aanwijzing vormen dat het gebied als ONVERDACHT kan worden aangemerkt (contra-indicaties).

⁴ WSCS-OCE, 126. Indien het onderzoeksgebied als ONVERDACHT gekwalificeerd dient te worden, wordt de “CE bodembelastingskaart” vervangen door een “Historische resultatenkaart”.

Oorlogshandelingen (in dit geval gebeurtenissen die tot de mogelijke aanwezigheid van conventionele explosieven leiden) kunnen over het algemeen onderverdeeld worden naar een bepaald(e) oorzaak of scenario, zoals in het navolgend overzicht is weergegeven.

Gebeurtenissen die mogelijk geleid hebben tot het uit de bodem verwijderen van conventionele explosieven (contra-indicaties) kunnen over het algemeen onderverdeeld worden naar een bepaald(e) oorzaak of scenario, zoals hieronder is weergegeven.

1.4 BRONNEN

Bij het vooronderzoek dienen volgens het WSCS-OCE een aantal bronnen verplicht te worden geraadpleegd. In het navolgende overzicht staat schematisch weergegeven welke bronnen dit zijn en of hieraan bij dit onderzoek gehoor is gegeven. Aanvullende bronnen dienen in bepaalde in het certificatieschema vastgelegde situaties te worden gehanteerd. De conclusie VERDACHT wordt bij voorkeur vastgesteld op basis van twee of meer onafhankelijke bronnen.

BRON	RAADPLEGEN		GERAADPLEEGD
	Verplicht	Optioneel	
Literatuur	Y		Ja
Gemeente- en provinciaal archief	Y		Ja
Nederlands Instituut voor Militaire Historie		Y	Ja
Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie		Y	Nee
Explosieven Opruimingsdienst Defensie	Y		Ja
Luchtfotocollectie Universiteit Wageningen	Y		Ja
Luchtfotocollectie Topografische Dienst Zwolle	Y		Ja
Luchtfotocollectie The Aerial Reconnaissance Archives (Edinburgh)		Y	Ja
The National Archives (Londen)		Y	Ja
Bundesarchiv-Militärarchiv (Freiburg)		Y	Nee
The National Archives (Washington)		Y	Nee
Getuigen		Y	Nee

Tabel 1: Overzicht van geraadpleegde bronnen.

Conform het gestelde in het WSCS-OCE dient er in een aantal gevallen uitgeweken te worden naar de aanvullende bronnen:

Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie

De organisatie raadpleegt de literatuurcollectie van het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie indien onvoldoende informatie aanwezig is om een totaalbeeld te vormen van oorlogshandelingen in het onderzoeksgebied.

Nederlands Instituut voor Militaire Historie

De collectie “Duitse verdedigingswerken in Nederland en rapporten van het Bureau Inlichtingen te Londen (1940–1945)” met collectienummer 575 van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie dient ten minste te worden geraadpleegd indien uit raadpleging van de verplichte bronnen blijkt dat er indicaties zijn dat Duitse militaire werken in het onderzoeksgebied aanwezig waren tijdens de Tweede Wereldoorlog of dat er indicaties zijn dat grondgevechten hebben plaatsgevonden in de periode mei 1940.

The National Archives Londen/Bundesarchiv-Militärarchiv/The National Archives Washington DC

Er dient aanvullend bronnenonderzoek plaats te vinden indien uit raadpleging van de verplichte bronnen blijkt dat er indicaties zijn dat oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden, waarbij mogelijk CE in het onderzoeksgebied terecht zijn gekomen, maar er onvoldoende informatie aanwezig is in de Nederlandse archieven en op de geraadpleegde luchtfoto's over:

- De aard van de oorlogshandeling;
- Het aantal en de soort CE dat tijdens de oorlogshandeling is ingezet;
- De inslaglocaties van CE.

Aanvullend onderzoek omvat één of meerdere van de onderstaande buitenlandse archieven:

- The National Archives te Londen;
- Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg;
- The National Archives te Washington DC.

De organisatie dient de keuze voor het te raadplegen archief/de te raadplegen archieven te motiveren in het rapport op basis van het reeds verzamelde bronnenmateriaal.

Wanneer uit het bronnenmateriaal relevante feiten naar voren komen, wordt met behulp van voetnoten en bronvermelding een verwijzing gegeven naar de vindplaats van de betreffende passages, afbeeldingen of documenten zodat alle gegevens desgewenst verifieerbaar zijn.⁵

Deze rapportage omvat (naast de eerder genoemde zaken):

- Aanleiding van het vooronderzoek;
- Omschrijving en doelstelling van de opdracht;
- Begrenzing van het onderzoeksgebied;
- Beschrijving van de uitvoering van het onderzoek (inclusief betrokken personen);
- Verantwoording van het bronnenmateriaal (inclusief bronverwijzing);
- Resultaten van de beoordeling van het bronnenmateriaal;
- Beschrijving leemten in kennis.

Als er aanwijzingen worden achterhaald dat het onderzoeksgebied betrokken is geweest bij oorlogshandelingen en er geen sprake is van relevante contra-indicaties dan zal de uiteindelijke afbakening van het verdachte gebied in zowel horizontale (indien mogelijk aan de hand van bijlage 3 uit het WSCS-OCE⁶) als verticale zin plaatsvinden (indien de in het WSCS-OCE weergegeven vereiste parameters aanwezig zijn).

1.5 BETROKKEN PERSONEN

Het onderzoeksteam voor het vooronderzoek bestaat uit meerdere medewerkers van ECG met diverse opleidingen en vakgebieden. Hoewel in de geldende regels geen ervarings- en opleidingseisen zijn gesteld aan de uitvoerende van een vooronderzoek naar het risico op het aantreffen van achtergebleven explosieven, stelt ECG deze eisen wel aan haar onderzoekers. Het

⁵ ECG hanteert hiervoor de methodiek van onderzoek, annotatieregels en richtlijnen conform de systematiek van: P. de Buck e.a., *Zoeken en schrijven. Handleiding bij het maken van een historisch werkstuk* (Rijswijk 1992).

⁶ Deze bijlage wordt gebruikt om te bepalen of bepaalde oorlogshandelingen een indicatie vormen voor de aanwezigheid van CE (verdacht of onverdacht) en voor de horizontale afbakening van het verdachte gebied. Hiervan mag alleen gemotiveerd worden afgeweken.

basisteam dat het vooronderzoek daadwerkelijk uitvoert en rapporteert, bestaat uit academisch geschoolde historici. Reden voor deze opleidingseis van ECG is het feit dat academisch geschoolde historici gespecialiseerd zijn in het vergaren, selecteren en beoordelen van relevant (feiten)materiaal en in staat zijn deze op een duidelijke manier te rapporteren. Het onderscheiden van hoofd- en bijzaken is daarbij van essentieel belang.

1.6 ONDERZOEKSGBIED

Het onderzoeksgebied is gelegen in de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht. Ten oosten van het gebied stroomt rivier de Noord. Aan de westzijde wordt het gebied begrensd door het Noordeinde en de Nieuwe Bosweg. (figuur 1).

Figuur 1: Overzicht van het onderzoeksgebied “Genieterrein Hendrik-Ido-Ambacht”. Verwerking in ArcGIS 10.1.

LEGENDA

Onderzoeksgebied

Tot 1996 was het gebied in gebruik als militair terrein. Op en nabij dit terrein bevonden zich onder meer een BOS-pomp (afleverstation voor benzine, olie en smeerolie), een carport, een smeerbrug, loodsen en opstallen, een tweetal bovengrondse HBO-tanks en twee ondergrondse opslagtanks.⁷ Nadat het terrein buiten gebruik van de Genie is gesteld, zijn de aanwezige gebouwen en constructies gesloopt en heeft in verband met lokale bodemverontreiniging een sanering plaatsgevonden.

⁷ Chemielinco, *Saneringsplan B.O.S.- pomp Geniepark te Hendrik Ido Ambacht* (versie: definitief; Utrecht 1993) 2 en BKH adviesbureau, Gemeente Hendrik-Ido-Ambacht. *Voormalig Genieterrein, Saneringsplan* (Delft 2001) 2.

2 HET INDICATIE ONDERZOEK

2.1 OPZET INDELING

In dit hoofdstuk wordt ten eerste een inventarisatie uitgevoerd naar bij ECG bekende gegevens omtrent eerder uitgevoerd(e) onderzoek(en) naar de aanwezigheid van conventionele explosieven in of nabij het onderzoeksgebied.⁸ Vervolgens worden op basis van literatuuronderzoek de oorlogshandelingen die relevant zijn voor de mogelijke aanwezigheid van conventionele explosieven inclusief datum in de rapportage chronologisch weergegeven. De achterhaalde oorlogshandelingen worden eventueel individueel verder uitgewerkt aan de hand van literatuur en gegevens uit diverse archieven.⁹ Daarna zullen vanuit een combinatie van bronspecifieke en historische benadering de luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog geanalyseerd worden. Tot slot worden de eventueel achterhaalde naoorlogse ruimingen van conventionele explosieven in beeld gebracht.

2.2 REEDS UITGEVOERDE RAPPORTAGES

Conform de proceseisen vooronderzoek zoals opgenomen in het WSCS-OCE, heeft ECG een inventarisatie gemaakt van reeds uitgevoerde rapportages door zowel ECG als derden. In 2009 heeft ECG zowel een probleeminventarisatie als –analyse uitgevoerd voor het onderzoeksgebied “De Sophiapolder / Rietbaan” tussen Hendrik-Ido-Ambacht en Papendrecht (*figuur 2*).¹⁰ Gegevens uit deze rapportage zijn mogelijk relevant voor de voorliggende bureaustudie.

Daarnaast heeft Heijmans Infra Techniek BV in 2012 een vooronderzoek opgeleverd ter plaatse van het onderzoeksgebied “Nieuwland” te Alblasserdam (*figuur 2*). Dit onderzoek is uitgevoerd door ECG. Gegevens uit deze rapportage zijn mogelijk relevant voor de voorliggende bureaustudie.¹¹

⁸ Onder onderzoek wordt door ECG bij voorkeur verstaan: een (opsporings)onderzoek uitgevoerd volgens de regels van de voormalige Beoordelingsrichtlijn Opsporing Conventionele Explosieven (BRL-OCE) of het vigerende WSCS-OCE.

⁹ Bij het raadplegen van het gemeentelijk en provinciaal archief worden naargelang het gestelde in het WSCS-OCE tenminste de stukken van de Luchtbeschermingsdienst (LBD), de stukken over aangetroffen/geruimde explosieven en de oorlogsschaderapporten doorgenomen. Mochten er nieuwe indicaties omtrent oorlogshandelingen uit deze stukken naar voren komen dan wordt dit apart vermeld.

¹⁰ Explosive Clearance Group, *Probleeminventarisatie naar het risico op het aantreffen van conventionele explosieven in het onderzoeksgebied: “De Sophiapolder / Rietbaan”* (Wijchen 2009) en Explosive Clearance Group, *Probleemanalyse naar het risico op het aantreffen van conventionele explosieven in het onderzoeksgebied: “De Sophiapolder / Rietbaan”* (Wijchen 2009).

¹¹ Heijmans Infra Techniek, *Vooronderzoek naar het risico op het aantreffen van conventionele explosieven in het onderzoeksgebied “Nieuwland” te Alblasserdam* (Wijchen 2013).

Figuur 2: Ligging van de onderzoeksgebieden “De Sophiapolder / Rietbaan” en “Nieuwland” ten opzichte van het huidige onderzoeksgebied.

LEGENDA

- Genieterrein Hendrik-Ido-Ambacht
- De Sophiapolder - Rietbaan
- Nieuwland Alblasserdam

2.3 INDICATIES AFKOMSTIG UIT GERAADPLEEGDE LITERATUUR EN ARCHIEVEN

Om een eerste indruk te krijgen van mogelijk relevante oorlogshandelingen in en nabij het onderzoeksgebied heeft ECG onder meer de onderstaande (locatiespecifieke) literatuur geraadpleegd. Een compleet overzicht van geraadpleegde literatuur is opgenomen in *hoofdstuk 7*.

- Ambags - van Veenendaal, H.C. en C. Verloop, *Alblasserdam Bezet en Bevrijd. Alblasserdam 1940-1945* (Alblasserdam 1985).
- T., Eversteijn, *Bombardementen en verongelukte vliegtuigen in de periode 10 mei 1940 – 5 mei 1945* (niet gepubliceerd).
- Korpel, A., *De Waard in oorlogstijd. De Alblasserwaard tussen '40-'45* (3 delen; Alblasserdam 1985).
- Oudsten, P. den, *Hongerwinter in de Alblasserwaard; dagboeknotities van Dolle Dinsdag tot de bevrijding* (Alblasserwaard 1995).
- Verveeldt-Sesselaar, A.J., *Herinneringen Hendrik Ido Ambacht in oorlogstijd* (Alblasserdam 1995).
- G.J., Zwanenburg, *En nooit was het stil...: kroniek van een luchtoorlog*, deel 1 (Den Haag 1990).
- G.J., Zwanenburg, *En nooit was het stil...: kroniek van een luchtoorlog*, deel 2 (Den Haag 1993).

Op basis van de aangehaalde literatuur zijn de navolgende gebeurtenissen en indicaties (*tabel 2*) achterhaald. De indicaties zijn geselecteerd naar aanleiding van de locatieomschrijvingen. Indien deze niet specifiek tot een bepaald gebied zijn te herleiden, wordt getracht middels aanvullend archief- en luchtfoto onderzoek tot een meer exacte plaatsbepaling te komen.

DATUM	GEBEURTENIS
11-06-1941	Een Wellington Mk BL- van het no. 40 <i>Weyton squadron</i> stort neer bij Hendrik-Ido-Ambacht. ¹²
02-02-1943	Een Stirling Mk I met serienummer R9264 van het no. 7 <i>Pathfinder Squadron</i> stort om 22.05 neer bij Hendrik-Ido-Ambacht. Brokstukken werden teruggevonden bij de Paulusweg op circa 150 meter afstand van enkele woningen. De staart kwam terecht bij Hoge Kade en de cockpit te oosten van de Paulusweg. ¹³
22-01-1944	Bombardement omstreeks 10.30 uur, op de zuurstoffabriek te Alblasserdam door Spitfires met 20 ton brisantbommen. Getroffen werd de Hoogendijk, een houtloods naast de zuurstoffabriek en de inham tussen de watertoren en de zuurstoffabriek. Gelijktijdig werd de kabelfabriek van Nedstaal gebombardeerd. Omstreeks 13.00 uur volgde een tweede bombardement, op de zuurstoffabriek. ¹⁴
08-03-1944	Een B-24J <i>Liberator</i> met nummer 42.100375 RR " <i>Little Joy</i> " van het 566 th <i>Bomber Squadron</i> van de 389 th <i>Bomber Group</i> stort neer aan de Vrouwgelenweg te Hendrik-Ido-Ambacht. ¹⁵

Tabel 2: Overzicht achterhaalde indicaties naar aanleiding van de geraadpleegde literatuur.

Met betrekking tot de crash van de Amerikaanse bommenwerper op 2 februari 1943 blijkt uit het "Proces-verbaal van het brandend neervallen van een buitenlandsch vliegtuig onder de gemeente Hendrik Ido Ambacht, in den avond van 2 februari 1943" dat het toestel boven of nabij Hendrik-Ido-Ambacht door een Duits jachtvliegtuig in brand werd geschoten (*figuur 3*).¹⁶ De gemeentelijke veldwachter merkt op dat, nadat het vliegtuig in brand was geschoten:

‘[I]k vanaf de richting Hooge Kade, een hevige klap [hoorde] en zag verder dat er in de polder Waalnes, en wel vlak achter een aldaar staande boerderij, een groote vuurklomp naar beneden viel, en terstond daarop hoorde ik wederom een geweldige slag welke naar mij later bleek afkomstig was van vliegtuig hetwelk was neergekomen aan de Noordzijde van den openbaren weg “de Paulusweg” onder deze gemeente. Hierop begaf ik mij, allereerst naar de Hooge Kade, alwaar door mij werd gezien, dat een onderdeel van het neergekomen vliegtuig [de staart] rechtop in den weg stond.’

Het grootste gedeelte van het vliegtuig was neergekomen ‘[O]p een afstand van circa 15 meter van eenige aldaar langs deze weg staande woningen (...) op een weiland terwijl de rechtervleugel over de sloot gespreid lag. (...) Oostelijk van de meerdere malen genoemde Paulusweg en wel op een stuk weiland van P. de Waard wonende alhier.’¹⁷ Naast het vernielen van een bovengrondse telefoonleiding aan de Paulusweg ‘[I]s er in deze gemeente geen verdere schade aangericht en zijn er ook geen persoonlijke ongelukken veroorzaakt geworden.’

¹² T. Eversteijn, Bombardementen en verongelukte vliegtuigen in de periode 10 mei 1940 – 5 mei 1945 (niet gepubliceerd) 653.

¹³ Eversteijn, Bombardementen en verongelukte vliegtuigen, 1381 en Studiegroep Luchtoorlog 1939-1945 (SGLO), *Verliesregister 1939-1945. Alle militaire vliegtuigverliezen in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog* (Den Haag 2008) 69.

¹⁴ Eversteijn, Bombardementen en verongelukte vliegtuigen, 2453 en A. Korpel, *De Waard in oorlogstijd. De Alblasserwaard tussen '40-'45* (3 delen; Alblasserdam 1985) 39-47.

¹⁵ Eversteijn, Bombardementen en verongelukte vliegtuigen, 1926 en SGLO, *Verliesregister 1939-1945*, 99.

¹⁶ Meldingen van gevonden projectielen, onbeheerde munitie en neergestorte vliegtuigen, Regionaal Archief Dordrecht (RAD), Archief van de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht, 1855-1985 (1036), inv. nr. 3843.

¹⁷ Meldingen van gevonden projectielen, onbeheerde munitie en neergestorte vliegtuigen, RAD, Archief van de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht, 1855-1985 (1036), inv. nr. 3843.

PROCES-VERBAAL van het brandend neervallen van een Buitenlandsch vliegtuig onder de gemeente HENDRIK IDO AMBACHT, in den avond van 2 Februari 1943. -----

In den avond van Dinsdag den tweeden Februari 1900 drie en veertig, om onstreeks 22 uur 15 minuten, kwamen er over deze gemeente verscheidene vliegtuigen van onbekende Nationaliteit overvliegen. Gedurende het overvliegen van deze vliegtuigen op bedoeld tijdstip, bevond ik; Gerardus Gerardus BEEKEL gemeente veldwachter te HENDRIK IDO AMBACHT, en wel op de openbare weg "De Krommeweg" onder deze gemeente ter hoogte van de viersprong "Krommeweg", "Vrouwgeelweg", "Paulusweg" en "de Hooge Kade". Aldaar hoorde ik dat er door deze vliegtuigen op elkaar werd geschoten. Terstond hierop hoorde ik een vliegtuig, vermoedelijk een jager, met een ontzettend geraas, omhoog stijgen, alhoewel ik natuurlijk niets kon onderscheiden. Vlak daarop zag ik in het luchtruim een geweldige vuurzee die in mijn richting kwam aanzweven. Ik kon toen nog niet zien dat dit een vliegtuig was. Terstond daarop hoorde ik vanaf de richting Hooge Kade, een hevige klap en zag verder dat er in de polder Waalnes, en wel vlak achter een aldaar staande boerderij, een groote vuurklomp naar beneden viel, en terstond daarop hoorde ik wederom een geweldige slag welke naar mij later bleek afkomstig was van een vliegtuig hetwelk was neergekomen aan de Noordzijde van den openbaren weg "de Paulusweg" onder deze gemeente. Hierop begaf ik mij, allereerst naar de Hooge Kade, alwaar door mij werd gezien, dat een onderdeel van het neergekomen vliegtuig rechtop in den weg stond, bij verder onderzoek bleek mij dit te zijn vermoedelijk een gedeelte van de staart van het voornoemde vliegtuig. Dit onderdeel droeg de volgende letters en nummers; A/R/790; A/T.R/804; UA/R-R/781; UK/H.A./736. Deze letters waren met witte verf aangebracht in een wit geschilderd vierkant van ongeveer 15 centimeter bij 15 centimeter op een zwarte ondergrond. Onderwijl waren ter plaatse eveneens gearriveerd, de gemeente veldwachters Gerrit Tamerus en Cornelis BAL eveneens gemeente veldwachters der gemeente HENDRIK IDO AMBACHT. Gezamenlijk begaven wij ons toen naar "de Paulusweg" alwaar door ons werd gezien, dat aldaar, het grootste gedeelte van het vliegtuig was neergekomen en wel op een afstand van circa 15 meter van eenige aldaar langs deze weg staande woningen. Het bedoelde vliegtuig lag met de voorsteven aan de rand van een sloot op weiland terwijl de rechtervleugel over de sloot gespreid lag. Inmiddels was ook de in deze gemeente gelegerde Afdeling der Duitsche Weermacht ter plaatse verschenen, die zich belastte met het afzetten en bezaken van.

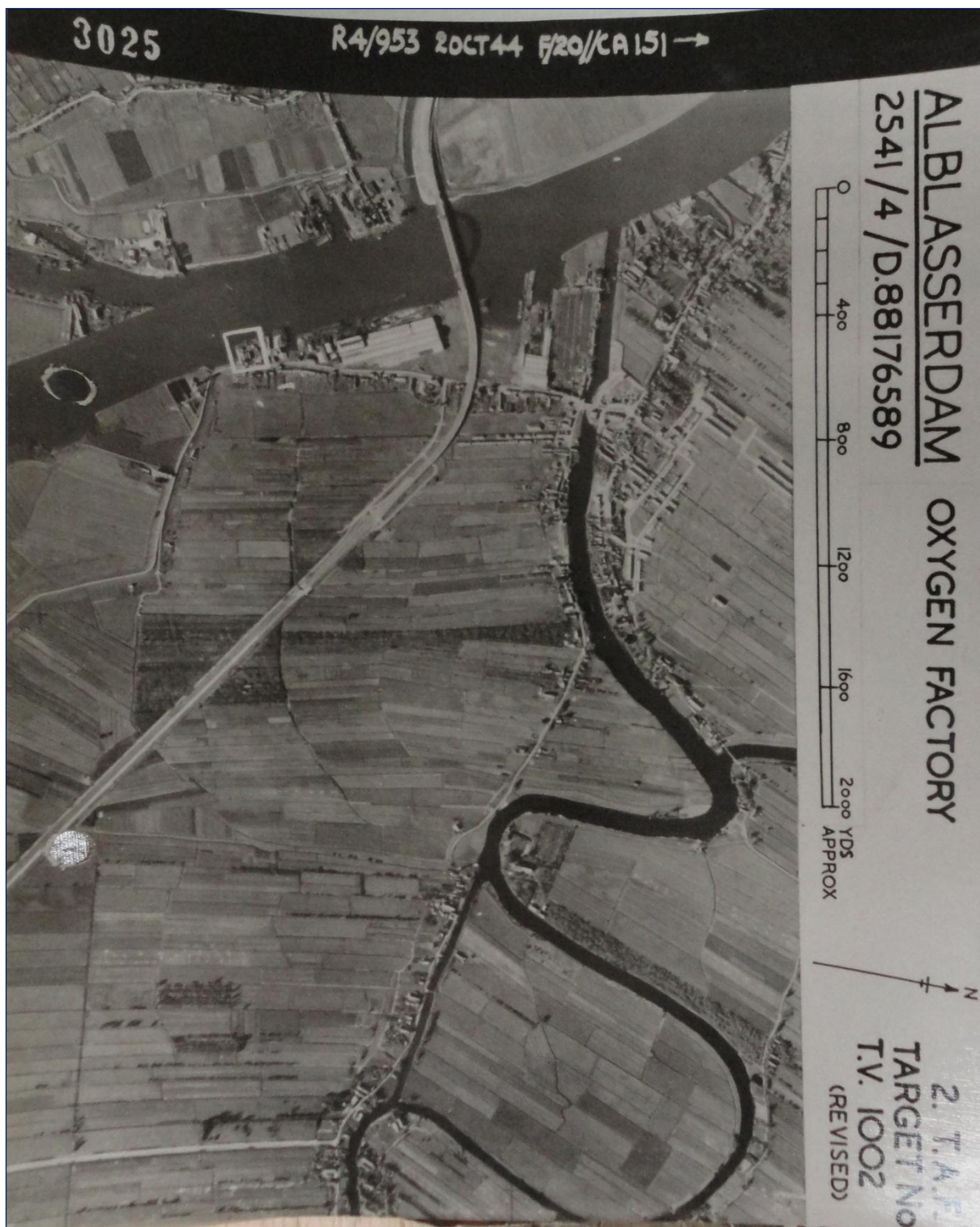
Figuur 3: Eerste pagina van het "Proces-verbaal van het brandend neervallen van een buitenlandsch vliegtuig onder de gemeente Hendrik Ido Ambacht, in den avond van 2 februari 1943."

Bron: Meldingen van gevonden projectielen, onbeheerde munitie en neergestorte vliegtuigen, RAD, Archief van de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht, 1855-1985 (1036), inv. nr. 3843.

Bij het eerste bombardement van 22 januari 1945 op de zuurstoffabriek te Alblasserdam zijn volgens een proces-verbaal van 26 januari 1945 een vijftal bommen in de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht terecht gekomen. De aanval op de fabriek "De Alblas" werd verricht in het kader van de anti V-wapen operaties *Crossbow* en *Big Ben*. Eén van de doelen van deze operatie was het uitschakelen van faciliteiten die mogelijk betrokken waren bij de inzet of productie van de V2. Door de Geallieerden werd verondersteld dat in "De Alblas" vloeibare zuurstof, welke diende als brandstof voor de V2, werd geproduceerd. Daarom werd besloten de fabriek middels een bombardement uit te schakelen.

De fabriek lag aan de overkant van de Noord op een afstand van circa 250 meter van het onderzoeksgebied (*figuur 4*). Volgens de directeur van "N.V. Buitendijk's scheepswerf", dat direct naast het onderzoeksgebied is gelegen, '[v]ielen er op de terreinen van deze scheepswerf een tweetal bommen welke veel materiele schade aanrichtten.'¹⁸ De schade die door het bombardement aan de scheepswerf werd toegebracht was 'niet gering' en bestond uit de vernieling van: 'Een geheele betonnen schoeiing gelegen langs den waterkant (...), De aldaar staande W.C. voor het personeel (...), Een scheepslier (...), een drijver' en tenslotte was 'een partij ijzeren scheepsplaten verbogen en vernield, terwijl aan de woning van den Directeur [Bosweg 1a] twee ruiten waren vernield.'

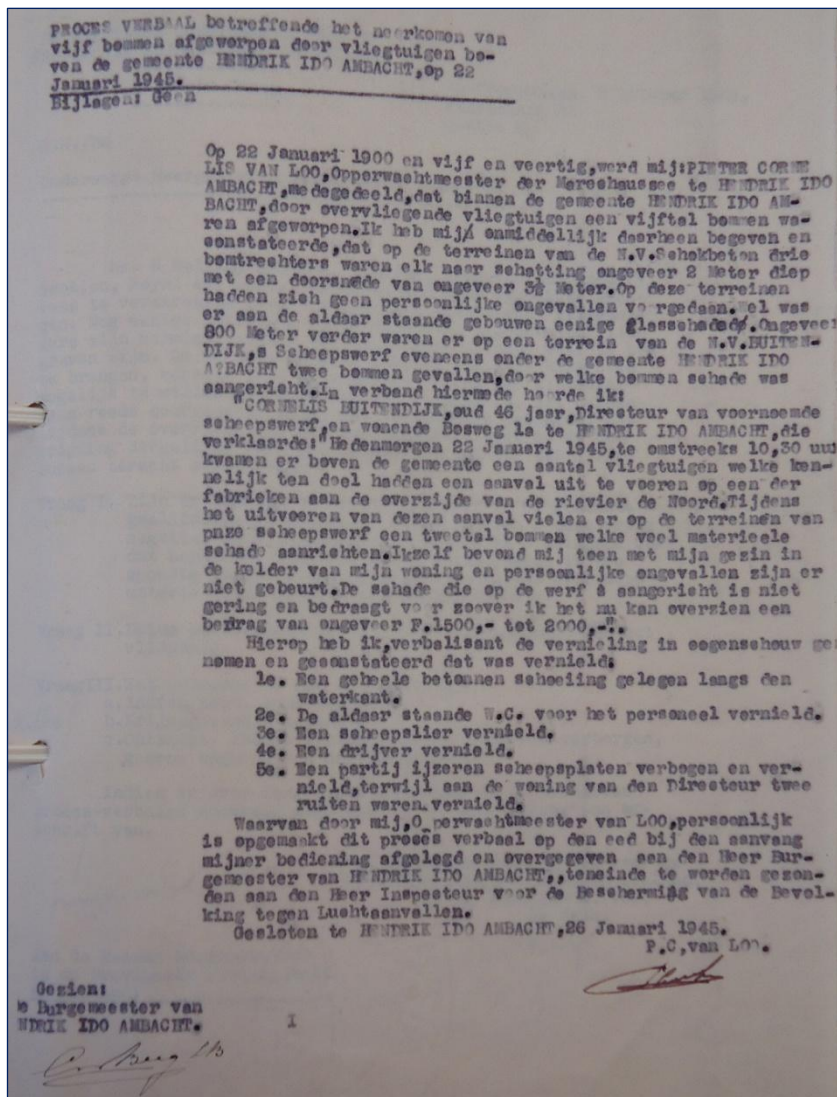
¹⁸ Meldingen van gevonden projectielen, onbeheerde munitie en neergestorte vliegtuigen, RAD, Archief van de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht, 1855-1985 (1036), inv. nr. 3843.

Figuur 4: Target sheet van de zuurstoffabriek Alblasserdam. De fabriek is gemarkeerd.

Bron: 9th U.S. ARMY AIR FORCE: Target illustrations: 'Crossbow', The National Archives (TNA), Air Ministry: Allied Expeditionary Air Force, later Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force (Air), and 2nd Tactical Air Force: Registered Files and Reports (AIR 37), inv. nr. 921.

Ongeveer 800 meter ten noorden van de scheepswerf kwamen op het terrein van N.V. Schokbeton drie bommen terecht. Hierdoor ontstonden drie bomkraters met een diepte van ongeveer twee meter en een doorsnede van 3½ meter. Enkele gebouwen op dit terrein liepen glasschade op.¹⁹

Figuur 5: "Proces-verbaal betreffende het neerkomen van vijf bommen afgeworpen door vliegtuigen boven de gemeente Hendrik Ido Ambacht op 22 januari 1945."

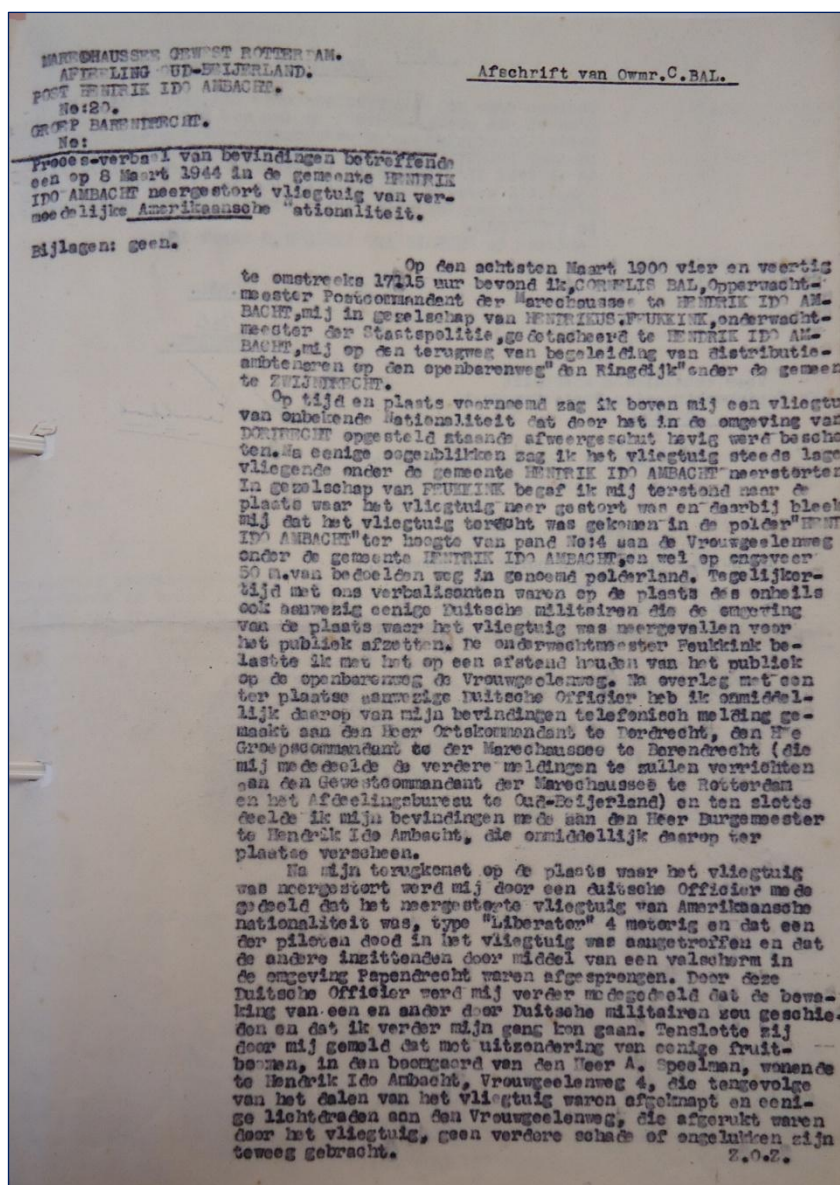
Bron: Meldingen van gevonden projectielen, onbeheerde munitie en neergestorte vliegtuigen, RAD, Archief van de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht, 1855-1985 (1036), inv. nr. 3843.

De beide aanvallen op de zuurstoffabriek te Alblasterdam werden uitgevoerd door de 2nd Tactical Airforce. Bij het eerste bombardement (circa 10.30 uur) werden de 66^e, 127^e en 322^e Squadrons ingezet. Het tweede bombardement (circa 13.05 uur) werd enkel door het 66e Squadron uitgevoerd. Alle squadrons waren uitgerust met Spitfires die werden ingezet als jachtbommenwerpers. Op basis van de Operation Record Books en Daily Logs kan worden vastgesteld dat al deze vliegtuigen waren uitgerust met één 500lbs en twee 250lbs bommen.²⁰

¹⁹ Meldingen van gevonden projectielen, onbeheerde munitie en neergestorte vliegtuigen, RAD, Archief van de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht, 1855-1985 (1036), inv. nr. 3843.

²⁰ Operation Record Book, TNA, Air Ministry and successors: Operations Records Books, Squadrons (AIR 27), inv nrs. 167, 600 en 929.

Ook van de crash van de B24 *Liberator* op 8 maart 1944 is een proces-verbaal opgemaakt (figuur 6).²¹ Hieruit blijkt dat het toestel door Duits luchtafweergeschut, staande bij Dordrecht, werd aangeschoten om vervolgens in Hendrik-Ido-Ambacht neer te storten. Het toestel kwam neer in een boomgaard ter plaatse van het perceel Vrouwgeelenweg 4. Hierbij werden enkele bomen en "lichtdraden" beschadigd en/of vernield. Verdere schade of ongelukken worden niet gemeld.

Figuur 6: Eerste pagina van het "Proces-verbaal van bevindingen betreffende een op 8 maart in de gemeente Hendrik Ido Ambacht neergestort vliegtuig van vermoedelijke Amerikaanse nationaliteit."

Bron: Meldingen van gevonden projectielen, onbeheerde munitie en neergestorte vliegtuigen, RAD, Archief van de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht, 1855-1985 (1036), inv. nr. 3843.

Voor het overige kan gesteld worden dat het archiefonderzoek geen aanvulling op de reeds middels literatuurstudie achterhaalde indicaties heeft opgeleverd.

²¹ Meldingen van gevonden projectielen, onbeheerde munitie en neergestorte vliegtuigen, RAD, Archief van de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht, 1855-1985 (1036), inv. nr. 3843.

2.4 LUCHTFOTO INTERPRETATIE

Luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog kunnen in een aantal gevallen een bruikbare bron vormen bij het vergaren van informatie betreffende de mogelijke aanwezigheid van conventionele explosieven. Het primaire doel van het interpreteren van luchtfoto's is het vaststellen of een gebied zichtbaar betrokken is geweest bij oorlogshandelingen. Met andere woorden: zijn er sporen waarneembaar van kraters, stellingen (militaire werken), vernielde of beschadigde bebouwing en andere oorloggerelateerde handelingen. Ten gevolge van deze constatering kan een inschatting worden gemaakt of er een verhoogde kans bestaat op het aantreffen van achtergebleven conventionele explosieven. Als er op de foto's sprake is van zichtbare oorlogshandelingen kan dit leiden tot lokalisering van verdachte gebieden. Een indicatie die visueel middels luchtfoto interpretatie is vastgesteld, wordt door ECG beschouwd als voldoende feitelijk onderbouwd en kan derhalve zonder verificatie met een tweede bron als uitgangspunt bij de afbakening van verdacht gebied dienen. Daarnaast kunnen indicaties, welke op basis van archief- en literatuuronderzoek zijn achterhaald, met behulp van luchtfoto's exacter worden bepaald hetgeen tot een nauwkeurigere lokalisering van verdachte gebieden kan leiden. Tenslotte kunnen middels luchtfoto interpretatie eventuele naoorlogse contra-indicaties in beeld worden gebracht.

2.4.1 GRENZEN AAN LUCHTFOTO INTERPRETATIE

Het hanteren van luchtfoto's bij explosievenonderzoek wordt sterk beïnvloed door een aantal kwaliteits- en randvoorwaarden:

- Beschikbaarheid van luchtfoto's van het gebied;
- Opnamedata;
- Beeldkwaliteit;
- Opnamehoogte (schaal);
- Beschikbare neveninformatie (bijv. bombardements- en aanvalsdata);
- Ondersteunende technische mogelijkheden (bijv. analoge of digitale interpretatiesystemen);
- Ervaring van het uitvoerende personeel met interpreteren/analyseren.

Daarnaast blijft een luchtfoto een momentopname van een situatie die bijvoorbeeld een week, een maand of een jaar later totaal anders zou kunnen zijn. Het is goed denkbaar dat een bomkrater of een loopgraaf op de ene foto wel, maar op een eerdere of latere luchtfoto niet (meer) zichtbaar is. Tussentijdse herstel- en/of dempwerkzaamheden kunnen een vertekend beeld geven. Bovendien kunnen bijvoorbeeld jaargetijden, schaduwwerking, wolken, puin, begroeiing en water een belemmerend effect hebben op het ontlezen van gegevens aan luchtfotografie. Ter compensatie van dergelijke belemmeringen hanteert ECG luchtopnamen van verschillende data.

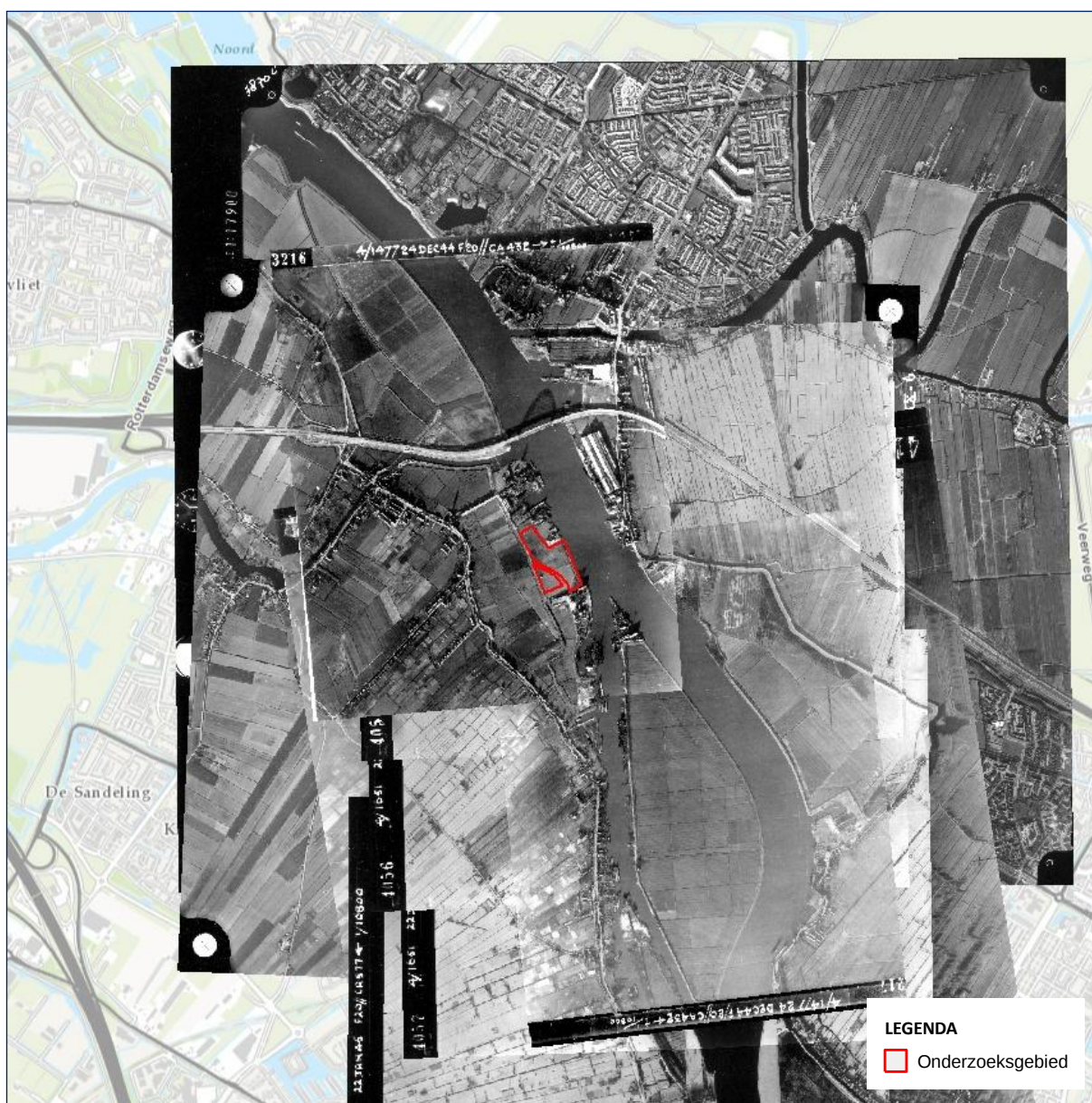
2.4.2 UITVOERING LUCHTFOTO INTERPRETATIE

Voor dit onderzoek is een inventarisatie uitgevoerd van beschikbare luchtopnamen in zowel Nederlandse als buitenlandse archieven. Naar aanleiding van deze inventarisatie is een selectie van

luchtopnamen gemaakt. De navolgende opnamen (*tabel 3* en *figuur 7*) zijn naar de huidige topografie gegeorefereerd en geïnterpreteerd op indicaties van oorlogshandelingen.

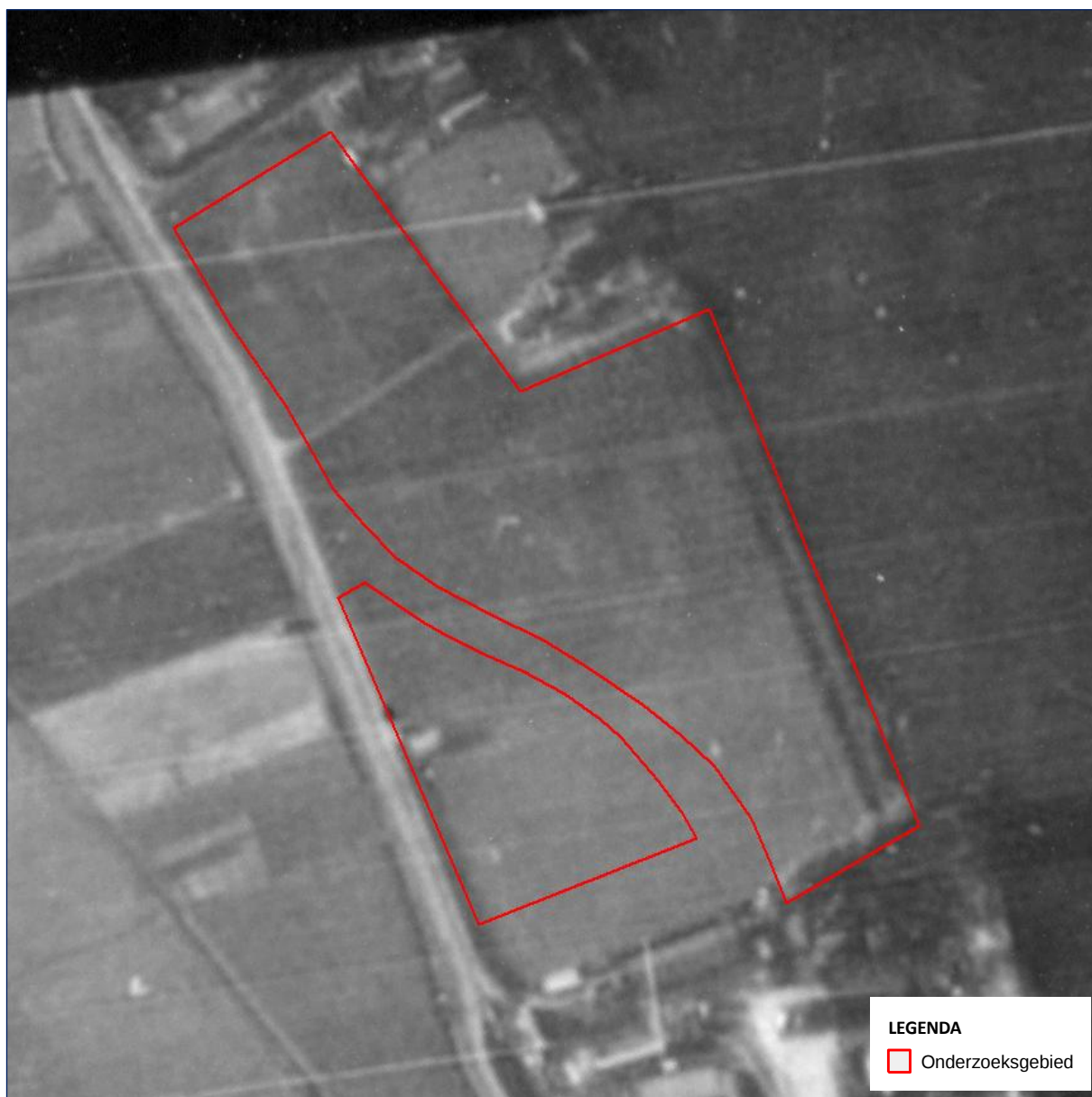
DATUM	SORTIE NR.	SCHAAL (1:x)	BEELDNUMMERS
16-09-1944	400-1073	30.000	4178
24-12-1944	4-1477	10.800	3216; 4217
22-01-1945	4-1651	10.800	4055; 4056; 4057; 4058
24-02-1945	106G-4481	7.600	3020
14-03-1945	4-1936	10.400	3104
19-03-1945	4-2026	9.000	3033; 3034; 3091; 3092

Tabel 3: Overzicht van gehanteerde opnamen bij de luchtfoto interpretatie.

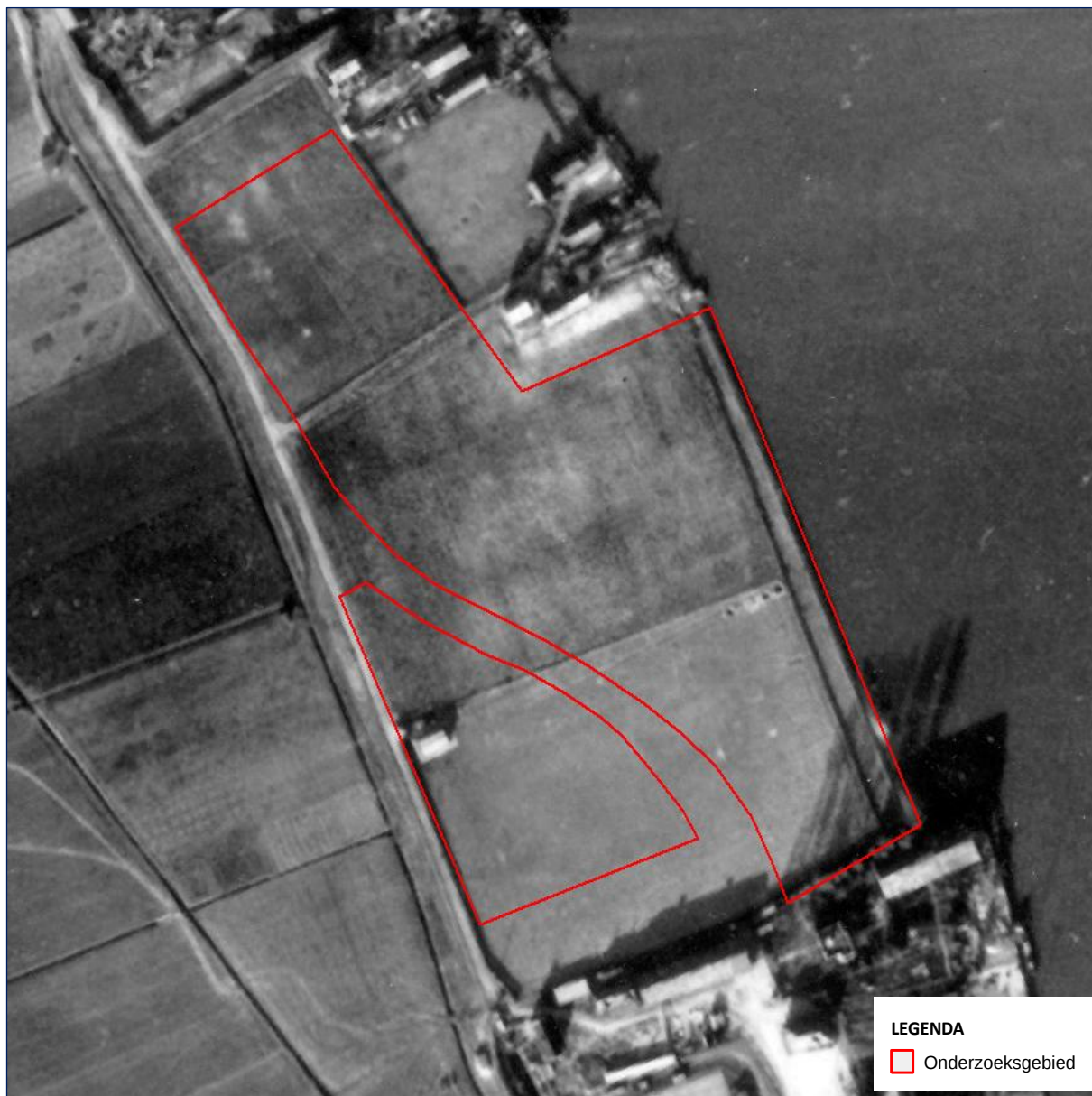

Figuur 7: Detail van het overzicht van de geraadpleegde luchtopnamen voor het project “Genieterrein Hendrik-Ido-Ambacht”.

De plaatsing van luchtopnamen uit de Tweede Wereldoorlog op de huidige topografie wordt door enkele factoren negatief beïnvloed. Door veranderde omstandigheden binnen het onderzoeksgebied, afwijkingen in de opnamen veroorzaakt door de kromming van de aarde en de nauwkeurigheid van de gebruikte ondergrond, ontstaan afwijkingen in de georeferentie. Ter compensatie van dergelijke afwijkingen hanteert ECG een buffer (tolerantie) van 5 meter.

Figuur 8: Detail van luchtopname 4178 van run nr. 400-1073 (16 september 1944). De foto is van matige kwaliteit. Er zijn geen indicaties voor de aanwezigheid van conventionele explosieven waar te nemen.

Figuur 9: Detail van luchtopname 3216 van run nr. 4-1651 (24 december 1944). Deze foto is beter dan de opname van 16 september (*figuur 8*). Desondanks zijn ook op deze opname geen indicaties voor munitie gerelateerde oorlogshandelingen waar te nemen.

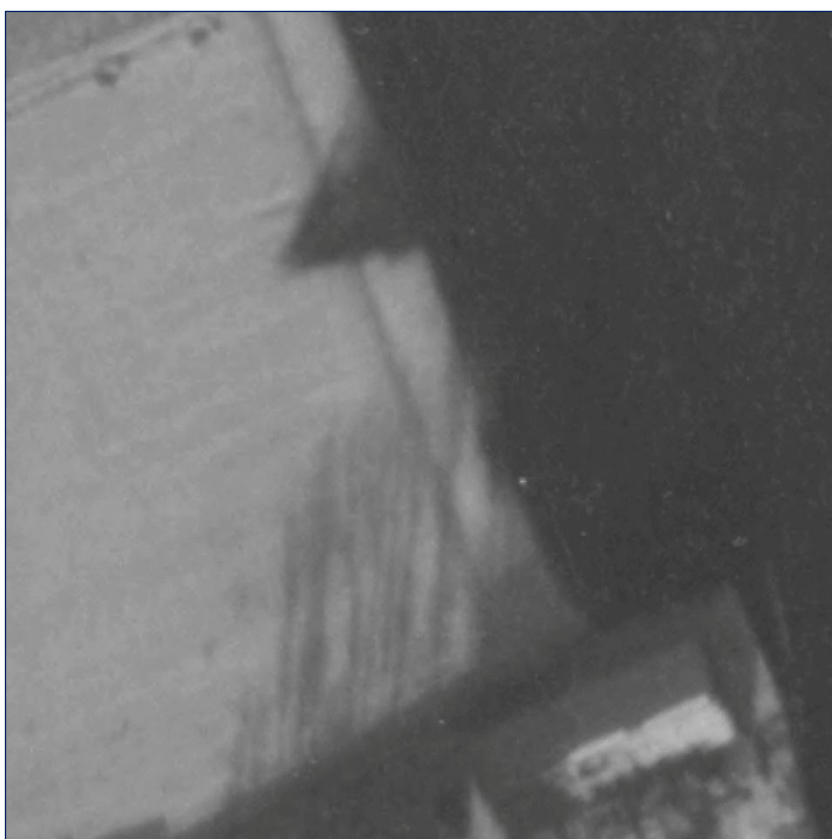
Figuur 10: Detail van luchtopnamen 4055 en 4056 van run nr. 4-1651 (22 januari 1945). Deze opnamen dateren van de dag van het bombardement op de zuurstof fabriek te Alblasterdam. Zowel de resultaten van het ochtend- als van het middagbombardement zijn hierop zichtbaar. De zwarte vegen bij de verschillende kraters zijn veroorzaakt door de grondverplaatsing bij het ontploffen van de bommen.

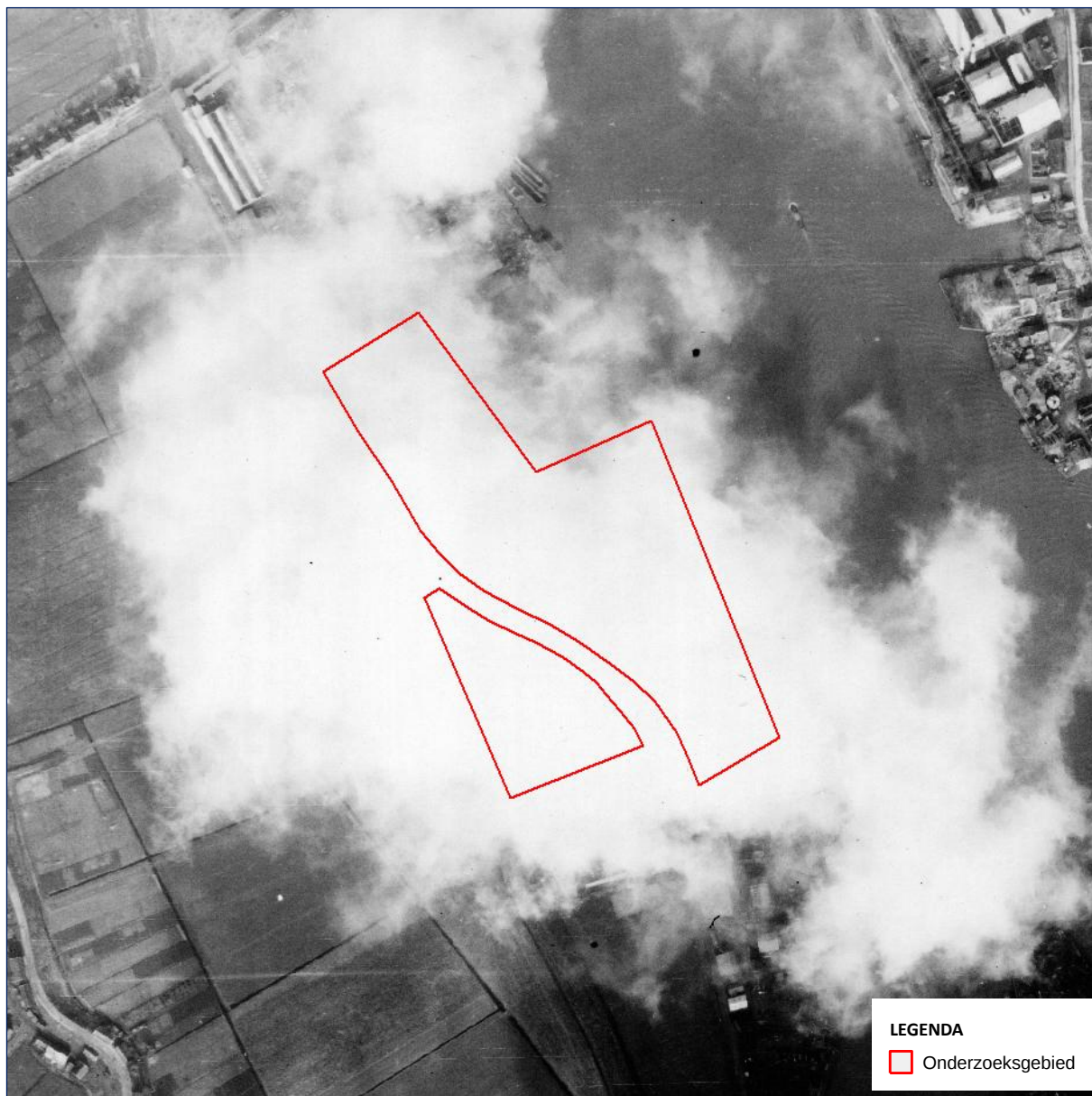
Figuur 11: Detail van luchtopname 4056 van run nr. 4-1651 (zie ook *figuur 10*). Deze opname is gemaakt nadat beide bombardementen op de zuurstoffabriek te Alblaserdam hebben plaatsgevonden. Op deze foto zijn zowel in als nabij het onderzoeksgebied een verstoring zichtbaar die mogelijk het gevolg zijn van het detoneren van afwerpmunitie.

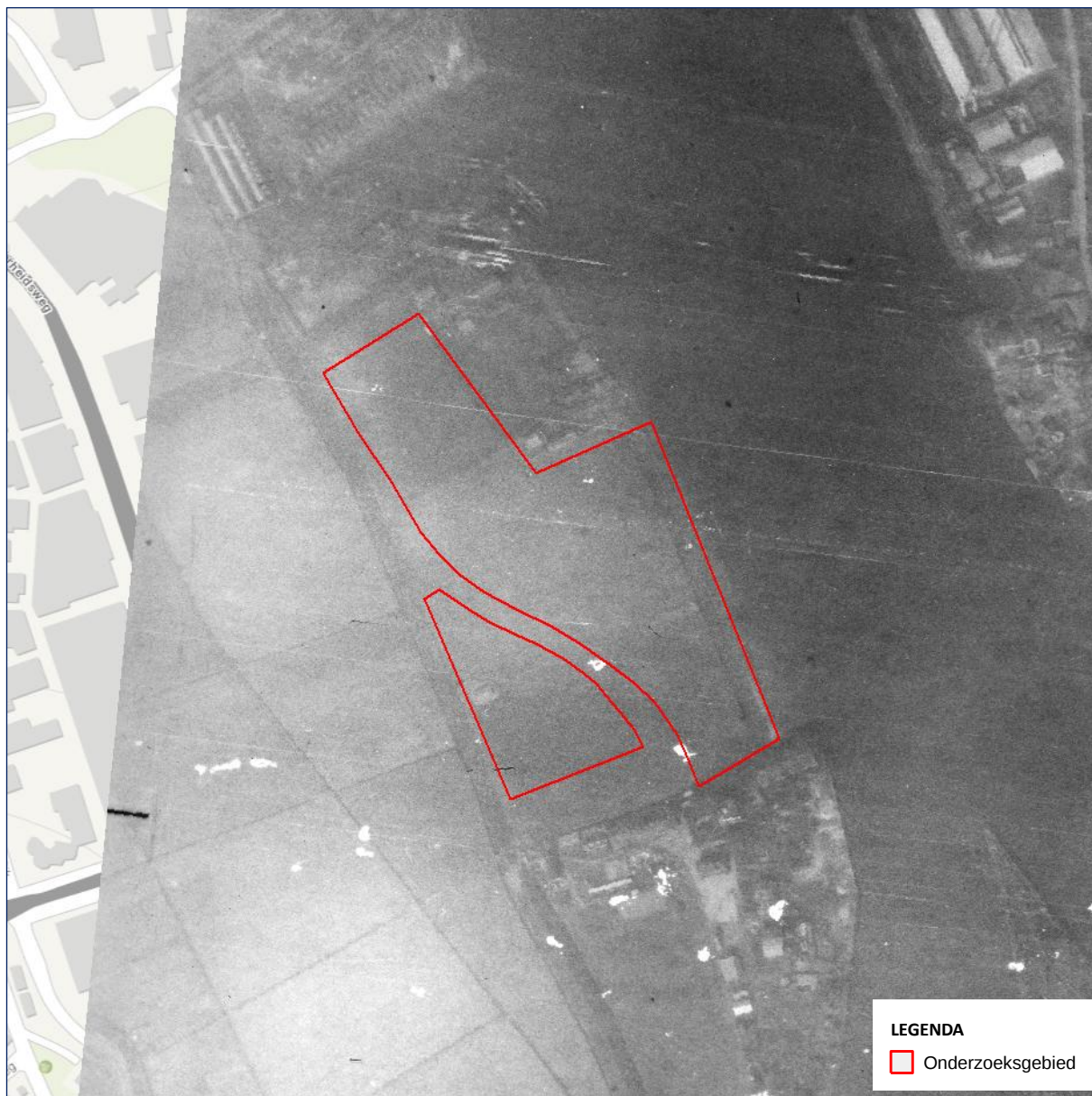
Figuur 12: Twee details van luchtopname 4056 van run nr. 4-1651. De afbeelding links toont een inslagkrater die het gevolg is van het neerkomen van afwerpmunitie op het terrein van de N.V. Schokbeton. De afbeelding rechts toont de als “Inslagkrater” aangegeven verstoring uit *figuur 11* net buiten het onderzoeksgebied.

Figuur 13: Detail van luchtopname 4056 van run nr. 4-1651. Op de afbeelding is de als “Inslagkrater (?)” aangegeven verstoring binnen het onderzoeksgebied weergegeven. Onderaan de foto is de schaduw zichtbaar van de bomen die aan de rand van het onderzoeksgebied staan.

Figuur 14: Detail van luchtopname 3020 van run nr. 106G-4481 (24 februari 1945). Door een grote wolk is het onderzoeksgebied aan het zicht onttrokken.

Figuur 15: Detail van luchtopname 3104 van run nr. 4-1936 (14 maart 1945). De opname is van matige kwaliteit waardoor de twee verstoringen niet goed bestudeerd kunnen worden.

Figuur 16: Detail van luchtopnamen 3034 en 3092 van run nr. 4-2026 (19 maart 1945). Het betreft de eerste bruikbare opnamen na de bombardementen van 22 januari.

Figuur 17: Twee details van luchtopname 3034 van run nr. 4-2026 (zie ook *figuur 16*). De afbeelding links toont de “N.V. Buitendijk’s scheepswerf”. Hoewel het gebied rondom de scheepshelling er rommelig uitziet, is er op deze afbeelding geen krater (meer) zichtbaar. De afbeelding rechts betreft de locatie van de verstoring die op luchtopnamen van 22 januari zichtbaar is (zie *figuur 13*). Op deze locatie zijn geen sporen meer zichtbaar die duiden op de inslag van afwerpmunitie.

2.5 RESULTATEN LUCHTFOTO INTERPRETATIE

Op de geraadpleegde luchtopnamen van 22 januari 1945 zijn een deel van de resultaten van het eerste bombardement van die dag waar te nemen. Nabij het doel van de aanval (zuurstoffabriek “De Alblas”) en op het terrein van de N.V. Schokbeton zijn inslagkraters van afwerpmunitie zichtbaar. Ter plaatse van de N.V. Buitendijk’s scheepswerf is een verstoring zichtbaar. Deze verstoring lijkt op de krater(s) op het terrein van de N.V. Schokbeton en is derhalve mogelijk een krater ontstaan door het detoneren van afwerpmunitie. Geen van de beschikbare luchtopnamen die dateren van na 22 januari is van een dergelijke kwaliteit dat de aard van de verstoring feitelijk vastgesteld kan worden.

Een tweede verstoring is eveneens voor het eerst waarneembaar op luchtopnamen van 22 januari 1945. Het betreft een driehoekige vlek aan de oever van de rivier De Noord / Rietbaan. Een deel van deze verstoring is mogelijk het gevolg van schaduwwerking. De hoek van de schaduw van enkele in de omgeving staande bomen, lijkt overeen te komen met de hoek die de verstoring heeft. Van deze verstoring is op latere luchtopnamen niets meer waar te nemen. Vanwege de vorm van de verstoring en het feit dat deze op luchtopnamen van na 22 januari 1945 niet is waar te nemen, hanteert ECG het uitgangspunt dat de verstoring geen indicatie voor de aanwezigheid van conventionele explosieven betreft. In het vervolg van deze rapportage zal deze verstoring daarom buiten beschouwing worden gelaten.

2.6 GEMELDE EN GERUIMDE EXPLOSIEVEN

Een bruikbare bron bij het beantwoorden van de vraag of er in (de directe omgeving van) het onderzoeksgebied vanaf de jaren '70 mogelijk al conventionele explosieven zijn aangetroffen, is het meldingsarchief van de Explosieven Opruimingsdienst Defensie in Rijswijk. In dit archief worden de meldingen bewaard van vermoede explosieven uit de omgeving van het onderzoeksgebied, zoals die bij de EODD tot op heden bekend zijn.²²

Van de bij de EODD aanwezige meldingen en ruiming van vermoede explosieven zijn de rapportages die betrekking hebben op (de omgeving van) het onderzoeksgebied geselecteerd. In het overzicht op de volgende pagina's (*tabel 4*) treft u samenvattingen van de geselecteerde rapportages aan, zoals die momenteel bij de EODD bekend zijn. Een aandachtspunt bij de locatiewijzingen is dat de opgegeven locaties van het aangetroffen explosief over het algemeen gebaseerd zijn op het dichtstbijzijnde adres. Dit kan betekenen dat het gemelde of geruimde object op een locatie (bijvoorbeeld in akkerland achter het vermelde adres) is gevonden, die naderhand slechts bij benadering kan worden aangegeven.

De rapporten van de Explosieven Opruimingsdienst Defensie tonen aan wat er ter plaatse door de EODD is aangetroffen, bijvoorbeeld: explosieven uit de Tweede Wereldoorlog, IED 's (Improvised Explosive Device; zelfgemaakte explosieven) of helemaal geen conventionele explosieven (schroot, etc.). De bevindingen van de EODD bij de meldingen uit de omgeving van het onderzoeksgebied zijn nader geanalyseerd en eveneens in bijgaand overzicht opgenomen. De beschrijvingen van aangetroffen objecten / explosieven en de locatiebeschrijvingen zijn letterlijk overgenomen uit de EODD-rapporten. Toevoegingen door ECG staan aangegeven tussen vierkante haken.

MELDING NR.	DATUM ²³	LOCATIE	AANGETROFFEN
19751579	23-06-1975	Veersedijk 253, Hendrik-Ido-Ambacht.	Vervallen: bleek een lager te zijn.
19762202	15-07-1976	Reeweg, Hendrik-Ido-Ambacht.	1 x schokbuis nr. 119.
19762711	20-08-1976	Politiebureau, Hoge en Lage Zwaluw.	1 x granaat 10cm, leeg.
19792289	20-08-1979	Bureau Rijkspolitie, Hendrik-Ido-Ambacht.	± 3 kg vuurwerk; 4 x koperen pijpje (geen munitie artikel).
19800440	25-02-1980	Hendrik-Ido-Ambacht.	Vervallen. ²⁴
19800747	19-03-1980	Achter perceel Nieuwe Bosweg 3, Hendrik-Ido-Ambacht.	1 x stuk schroot (geen munitie).
19802095	20-06-1980	Politiebureau Hendrik-Ido-Ambacht.	1 x brisantgranaat van 7,5cm, niet verschoten. Buisgat dichtgestort met onbekende substantie.

²² Om een zo nauwkeurig mogelijk beeld te kunnen schetsen of een gebied bloot heeft gestaan aan een bepaald soort oorlogshandelingen (beschietingen, bombardementen etc.), hanteert ECG een ruimere afbakening rondom het onderzoeksgebied bij het aanvragen van de meldings- en ruimrapporten.

²³ Meldingsdatum

²⁴ '[M]oet ik u mededelen dat tijdens de in 1978 uitgevoerde graafwerkzaamheden ten behoeve van het leggen van leidingen – op basis waarvan uit de omgeving voor de eventuele aanwezigheid van explosieven werd gewaarschuwd – geen enkele vondst is gedaan, die zou kunnen wijzen in de richting van explosieven. Aangezien de werkzaamheden ter plaatse bijna 5 jaren geleden zijn voltooid, heeft een onderzoek door uw commando naar mijn mening geen zin meer, te meer dat het ging om een vage melding.'

MELDING NR.	DATUM ²³	LOCATIE	AANGETROFFEN
19811557	21-05-1981	Politiebureau Hendrik-Ido-Ambacht.	± 20 klein kaliber munitie, diversen.
19820107	23-01-1982	Politiebureau Hendrik-Ido-Ambacht.	1 x oefen antitank brisantgranaat van 3,5" (vershoten, leeg).
19822931	06-09-1982	Kerkplein, plan Uiterwijk, Hendrik-Ido-Ambacht.	1 x brisantgranaatlichaam van 155mm (leeg).
19832063	11-07-1983	Braakliggend terrein in bebouwde kom van Hendrik-Ido-Ambacht. ²⁵	1 x handgranaat Mills 36.
19832598	22-08-1983	Politiebureau Hendrik-Ido-Ambacht.	1 x patroon .50.
19842773	20-08-1984	Nieuwe Bosweg [5] bij de firma "Hollandia Non Ferro".	1 x <i>Pantzerfaust granate</i> DM 18 (oefenantitankbrisantgranaat DM18 voor granaatwerper).
19850473	12-03-1985	Achter Ambachtsweg 19 (volkstuintje) Hendrik-Ido-Ambacht.	1 x handgranaat Mills 36.
19852228	14-07-1985	Politiebureau Hendrik-Ido-Ambacht.	1 x schroot.
19853002	25-09-1985	Sloopbedrijf Rijdsdijk, Hendrik-Ido-Ambacht.	1 x brisantgranaat van 3" met ontsteker.
19881159	26-04-1988	Politiebureau Hendrik-Ido-Ambacht.	1 x brisantgranaat van 2cm; circa 150 klein kaliber munitie, diversen.
19892406	07-08-1989	Politiebureau Hendrik-Ido-Ambacht.	2 x seinpatroon rood.
19893170	02-10-1989	Politiebureau Hendrik-Ido-Ambacht. In mutatie staat exacte plaats.	1 x brisantgranaat van 10,[onleesbaar]cm (Duits), vershoten; 6 x noodsein.
19970046	09-01-1997	Raadhuisplein 3.	Niet aangeleverd door de EODD.
19971162	22-05-1997	Op het mob complex, Hendrik-Ido-Ambacht.	1 x vermoedelijk explosief. Schroot.
20041604	28-10-2004	Isaac Zweerslaan, Hendrik-Ido-Ambacht.	1 x brisantgranaatpatroon van 3,7cm met ontsteker.
20041617	29-10-2004	De Isaac Zweerslaan 31, Hendrik-Ido-Ambacht.	Niet aangeleverd door de EODD.
20070176	05-02-2007	Politiebureau Hendrik-Ido-Ambacht. ²⁶	1 x huls van 35mm; 1 x exercitie granaat van 35mm.

Tabel 4: Meldingen en ruiming van mogelijke conventionele explosieven in (de omgeving van) het onderzoeksgebied.

Op basis van de omschrijvingen van de locaties waar de EODD in het verleden een ruiming heeft verricht, zijn twee meldingen tot het onderzoeksgebied te herleiden. De eerste melding betreft een perceel aan de Nieuwe Bosweg 3 waar een stuk schroot werd aangetroffen. De tweede melding had betrekking op een perceel aan de Nieuwe Bosweg. De firma "Hollandia Non Ferro" was volgens gegevens op de website van het Benelux-Bureau voor de Intellectuele Eigendom gevestigd aan de Nieuwe Bosweg 5 te Hendrik-Ido-Ambacht.²⁷ Dit adres lag/ligt ten zuiden van het onderzoeksgebied (figuur 18). Ter plaatse werd een *Pantzerfaust granate* DM 18 (oefenantitankbrisantgranaat DM18 voor granaatwerper) aangetroffen. Er zijn derhalve geen gegevens achterhaald dat de EODD in de periode 1971 tot heden munitieruiming binnen het onderzoeksgebied heeft verricht.

²⁵ 'Kinderen hebben het explosief reeds eenmaal verplaatst, ligplaats bij publiek bekend, zodoende verzocht om spoedige ruiming.'

²⁶ 'Patroon heeft 20 jaar in een woning gestaan.'

²⁷ Informatie afkomstig van:

<https://register.boip.int/bmbonline/details/trademark/show.do?markID=221058&markNumber=604808&markNumberType=REG> (geraadpleegd op 04-11-2013).

Figuur 18: Locatie van ruiming nr. 19842773 ten opzichte van het onderzoeksgebied.

2.7 MIJNENVELDREGISTER

Gedurende de oorlog zijn door de strijdende partijen mijnenvelden ingericht. Deze velden werden voor verschillende doeleinden aangelegd: bescherming, verdediging, het stoppen of desorganiseren van de vijandelijke opmars. Daarnaast werden zogenaamde “schijnmijnenvelden” aangelegd. Een dergelijk veld bevatte geen explosieven en had ten doel de vijandelijke opmars te vertragen. Het soort (antitank- of antipersonneelmijnen) en aantal gelegde mijnen binnen een mijnenveld was afhankelijk van de functie van het veld.

Na de oorlog zijn de mijnevelden in Nederland (voor zover bekend) in kaart gebracht in zogenaamde “mijnenboeken”. ECG beschikt over een deel van deze mijnenkaarten. De kaart die relevant is voor het onderzoeksgebied is in de navolgende afbeelding (*figuur 19*) weergegeven. Op de kaart staan in of nabij het onderzoeksgebied geen mijnevelden aangegeven.

Figuur 19: Detail uit een Mijnenboek met betrekking tot het onderzoeksgebied “Genieterrein Hendrik-Ido-Ambacht”. Verwerking in ArcMAP 10.1.

2.8 ANALYSE INDICATIES UIT INDICATIE ONDERZOEK

Conform paragraaf 6.5.2 van het WSCS-OCE wordt hieronder getracht aan de hand van tenminste twee onafhankelijk en verifieerbare bronnen tot de conclusie VERDACHT of ONVERDACHT te komen. Het uitgangspunt daarbij wordt gevormd door de in de voorgaande paragrafen achterhaalde gegevens. In het navolgende overzicht (*tabel 5*) is schematisch weergegeven aan de hand van welke vragen een conclusie wordt getrokken.

SCHEMATISCH OVERZICHT RESULTATEN INDICATIEONDERZOEK		
1.	Zijn er op basis van de geraadpleegde literatuur feiten achterhaald dat het onderzoeksgebied betrokken is geweest bij oorlogshandelingen?	Nee
2.	Zijn er op basis van de geraadpleegde literatuur feiten achterhaald dat de omgeving van het onderzoeksgebied betrokken is geweest bij oorlogshandelingen?	Ja
3.	Zijn er op basis van de geraadpleegde archieven feiten achterhaald dat het onderzoeksgebied betrokken is geweest bij oorlogshandelingen?	Nee
4.	Zijn er op basis van de geraadpleegde archieven feiten achterhaald dat de omgeving van het onderzoeksgebied betrokken is geweest bij oorlogshandelingen?	Ja
5.	Zijn er op de geraadpleegde luchtopnamen sporen van oorlogshandelingen zichtbaar binnen het onderzoeksgebied?	Nee
6.	Zijn er op de geraadpleegde luchtopnamen sporen van oorlogshandelingen zichtbaar in de omgeving van het onderzoeksgebied?	Ja
7.	Zijn er aanvullende gegevens dat het onderzoeksgebied betrokken is geweest bij oorlogshandelingen?	Nee
8.	Zijn er aanvullende gegevens dat de omgeving van het onderzoeksgebied betrokken is geweest bij oorlogshandelingen?	Nee
9.	Zijn er aanvullende gegevens achterhaald met betrekking tot de vastgestelde feiten?	Ja
10.	Kan/kunnen de achterhaalde indicatie(s) worden afgebakend op basis van het WSCS-OCE?	Nee

Tabel 5: Schematisch overzicht van de resultaten van het indicatieonderzoek.

Op basis van archief- en literatuuronderzoek is vastgesteld dat op 22 januari 1945 een tweetal bombardementen op zuurstoffabriek De Alblas te Alblasserdam heeft plaatsgevonden. Hoewel deze fabriek op een afstand van ongeveer 250 meter van het onderzoeksgebied was gelegen, zijn er volgens een proces-verbaal van 26 januari 1945 twee bommen neergekomen op het terrein van de N.V. Buitendijk's scheepswerf, evenals drie bommen ter plaatse van het ongeveer 800 meter noordelijker gelegen N.V. Schokbeton. Aan de hand van deze gegevens kan een positief antwoord worden gegeven op vragen 2 en 5 uit het bovenstaande overzicht. Vragen 1 en 3 dienen negatief beantwoord te worden.

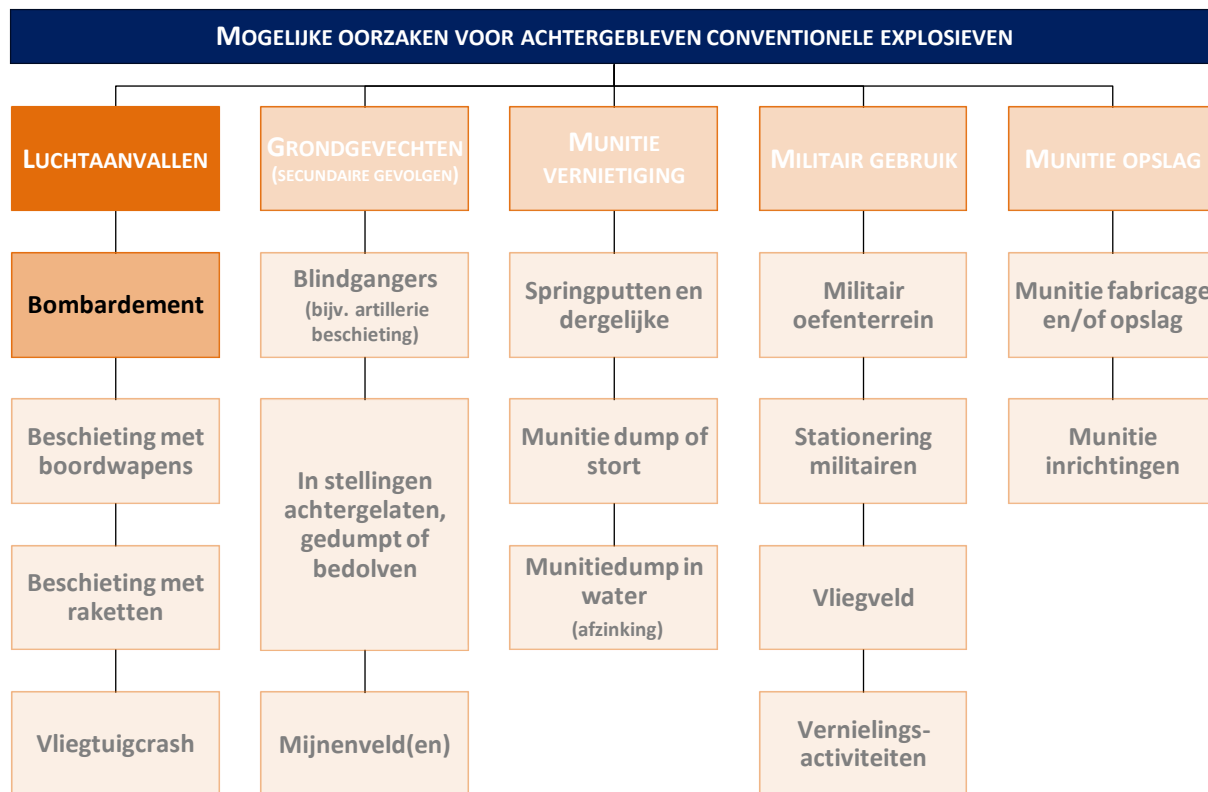
Middels luchtfoto interpretatie is getracht exact te bepalen waar deze bommen zijn neergekomen. Op het terrein van de N.V. Schokbeton is op luchtopnamen van 22 januari 1945, welke na het eerste bombardement zijn genomen, tenminste één inslagkrater zichtbaar. Daarnaast is er op het terrein van N.V. Buitendijk's scheepswerf een krater aanwezig ter plaatse van de scheepshelling, vlakbij de rivier. De in het proces-verbaal van 26 januari 1945 genoemde schade aan de 'betonnen schoeiing gelegen langs den waterkant' evenals de overige schade die de eigenaar heeft gemeld, komt overeen met de schade die tengevolge van een bominslag kan ontstaan. Derhalve kan vraag 5 uit *tabel 5* negatief en vraag 6 positief beantwoord worden.

Om aan de hand van luchtopnamen tot een exacte plaatsbepaling van de op basis van archief- en literatuuronderzoek achterhaalde indicatie te komen, heeft ECG in buitenlandse luchtfotoarchieven aanvullend beeldmateriaal geraadpleegd. Deze extra opnamen bleken echter van onvoldoende kwaliteit om tot aanvullende informatie te komen. Ook naspeuring in de archieven van *The National Archives* heeft geen relevante aanvullende informatie opgeleverd. Er zijn derhalve buiten de luchtopnamen van 22 januari 1945 geen aanvullende gegevens bekend met betrekking tot de exacte locaties waar de twee bommen op de eerdergenoemde scheepswerf zijn neergekomen.

Ter aanvulling op het voorgaande is, conform vraag 9 uit *tabel 5*, bekend dat de bommenlast van een Spitfire ingezet als jachtbommenwerper, zoals gebruikt bij het bombardement op de zuurstoffabriek, bestond uit drie bommen: één van 500lbs en twee van 250lbs.

Samenvattend kan gesteld worden dat het voldoende feitelijk is bewezen dat de omgeving van het onderzoeksgebied betrokken is geweest bij oorlogshandelingen. Voor het onderzoeksgebied zelf zijn geen feiten achterhaald die betrokkenheid bij oorlogshandelingen bewijzen. Hoewel het naar aanleiding van het uitgevoerde indicatieonderzoek niet feitelijk is te onderbouwen dat er in het onderzoeksgebied oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden, kan na afbakening van de waargenomen indicaties in de directe omgeving (een gedeelte van) het gebied mogelijk alsnog als verdacht worden gekwalificeerd. Voor deze afbakening kan echter geen aansluiting worden gezocht bij het WSCS-OCE omdat deze richtlijn voor de voorliggende feiten geen uitgangspunt biedt (vraag 10 in *tabel 5*). In het navolgende hoofdstuk wordt op basis van de achterhaalde feiten het verdacht gebied afgebakend.

Het voorgaande resulteert in het navolgende schematische overzicht van mogelijke oorzaken voor de aanwezigheid van conventionele explosieven binnen het onderzoeksgebied (zie het overzicht op de volgende bladzijde).

3 ABAKENING VERDACHT GEBIED

3.1 INLEIDING

Op basis van bronstudie is feitelijk vast komen te staan dat er een indicatie voor de mogelijke aanwezigheid van conventionele explosieven tot de omgeving van het onderzoeksgebied is te herleiden. In dit hoofdstuk wordt op basis van een afbakening van deze indicatie bepaald of (gedeelten van) het onderzoeksgebied als verdacht dienen te worden gekwalificeerd.

3.2 HORIZONTALE ABAKENING VERDACHT GEBIED

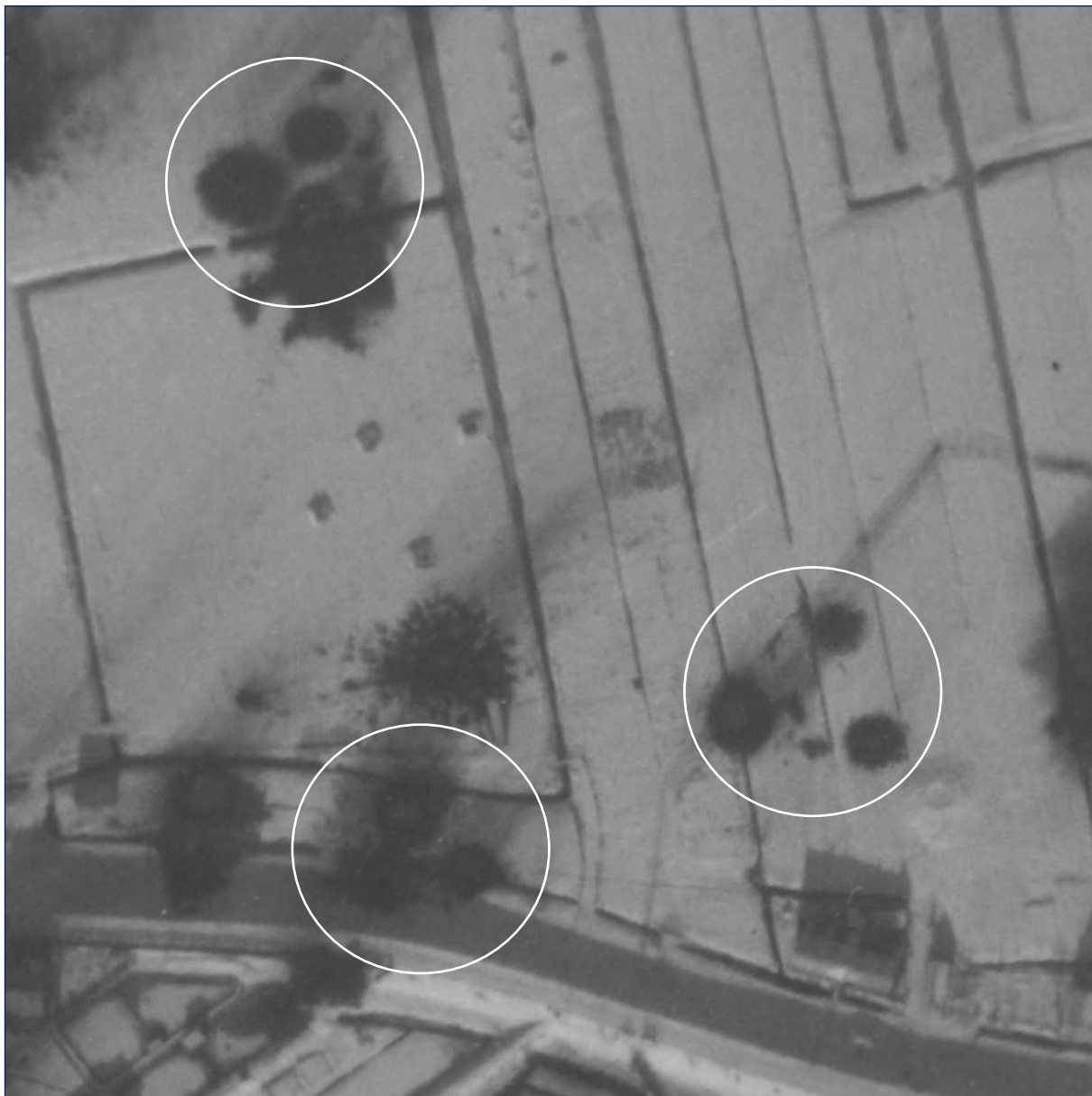
Het verdachte gebied zal, indien mogelijk, horizontaal worden afgebakend aan de hand van bijlage 3 van het WSCS-OCE.²⁸ Van de richtlijnen uit de afbakeningstabel mag gemotiveerd worden afgeweken. De indicatie uit *paragraaf 2.8* dient als uitgangspunt bij de horizontale afbakening van het verdachte gebied. Vanuit veiligheids- en risicoperspectief wordt de indicatie voorzien van een zogenaamde risicobuffer (inclusief tolerantie van 5 meter zoals omschreven in *paragraaf 2.4.2*).

Detonatie afwerpmunitie op terrein N.V. Buitendijk's scheepswerf

Middels archiefonderzoek en luchtfoto interpretatie is vastgesteld dat op 21 januari 1945 op het terrein van N.V. Buitendijk's scheepswerf twee stuks afwerpmunitie tot ontploffing zijn gekomen. Op basis van eerdere ervaring met dit bombardement is het bij ECG bekend dat de grootste afwijking tot het doel (zuurstoffabriek De Alblas) die dag ruim 1 kilometer bedroeg. Omdat een dergelijke afbakening niet overeenkomt met de uitgangspunten zoals gesteld in het WSCS-OCE (waar de afwijking ten opzichte van het hart van het doel maximaal 181 meter bedraagt), heeft ECG een alternatieve afbakening opgesteld welke is gebaseerd op de bij het bombardement ontstane krater inslagpatronen. Enkele van dergelijk (typisch) inslagenpatroon zijn in de navolgende afbeelding (*figuur 20* op de volgende bladzijde) weergegeven.

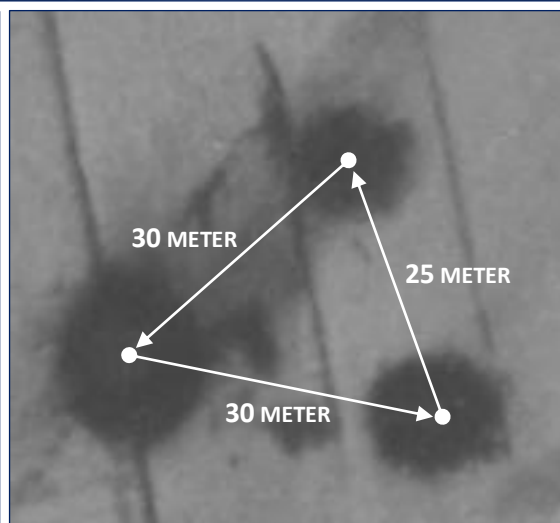
De door ECG gehanteerde afbakeningsmethodiek is gebaseerd op het 'typische' driehoekige inslagenpatroon zoals dat zichtbaar is in *figuur 20*. Bij dit inslagenpatroon zijn één grotere krater (veroorzaakt door de detonatie van een 500lbs bom) en twee kleinere kraters (veroorzaakt door de detonatie van twee 250lbs bommen) zichtbaar. De grootste onderlinge afstand van de drie bommen uit één set, zoals gemeten op de luchtopnamen van 22 januari 1945, bedraagt circa 30 meter. Deze afstand is gemeten vanuit het hart van een inslagkrater tot het hart van de naastgelegen inslagkrater. Deze maximale afwijking wordt als diameter rondom de waargenomen inslagkrater geprojecteerd. Aan deze buffer wordt, conform het gestelde in *paragraaf 2.5.2.*, een tolerantie van 5 meter toegevoegd. Het resultaat van de afbakening is afgebeeld in *figuur 21*.

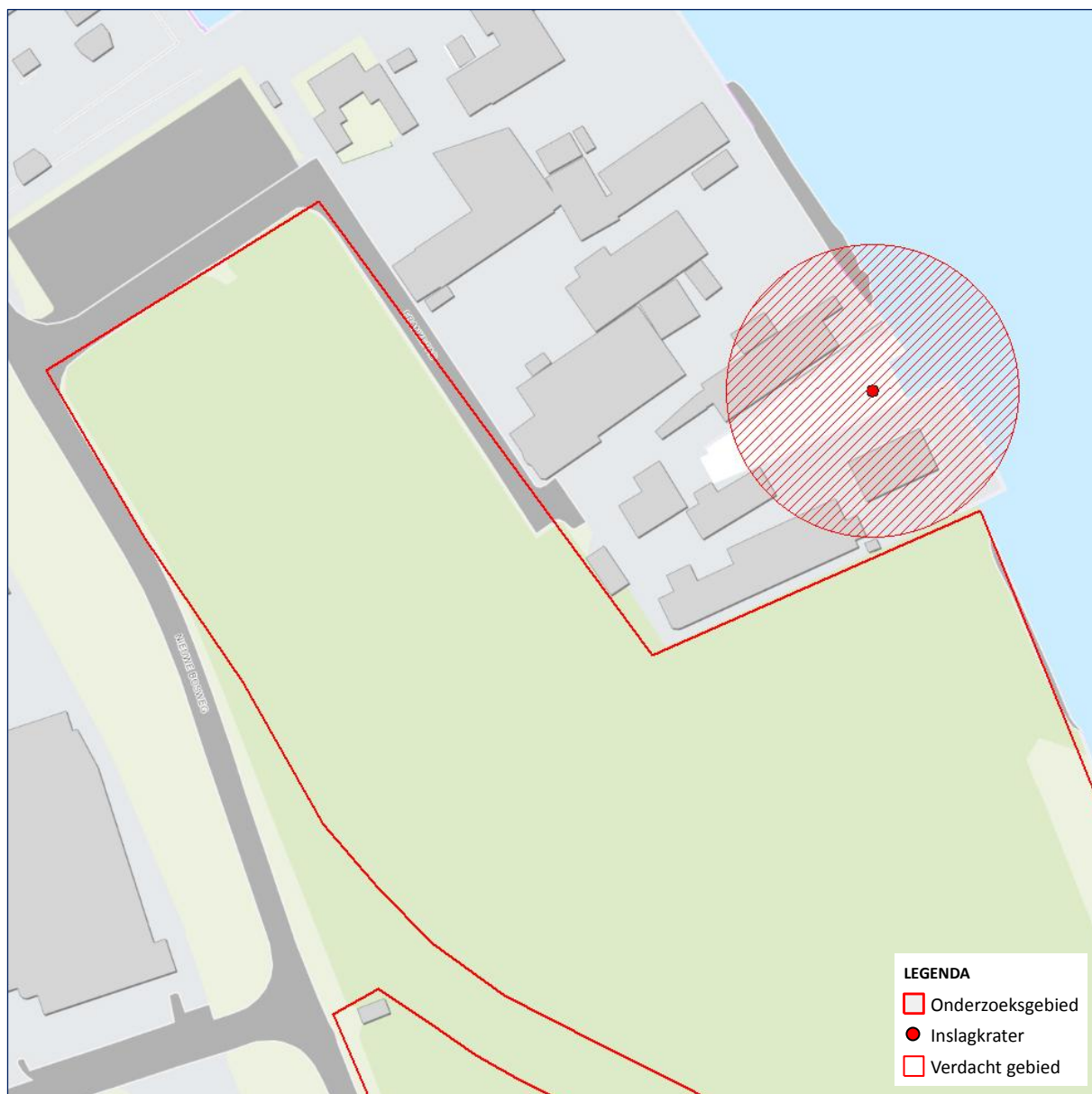
²⁸ De "algemene omschrijving" en "uitgangspunten voor afbakening verdacht gebied" in deze bijlage worden gebruikt om te beoordelen of bepaalde oorlogshandelingen een indicatie vormen voor de aanwezigheid van conventionele explosieven (VERDACHT of ONVERDACHT) en voor de horizontale afbakening van het verdachte gebied. Hiervan mag alleen gemotiveerd worden afgeweken.

Figuur 20: Enkele voorbeelden van het 'typische' inslagenpatroon dat ontstaat als een Spitfire, ingezet als jachtbommenwerper, zijn bommenlast van 2 x 250lbs en 1 x 500lbs afwerpt (foto boven). De bovenstaande kraters ontstonden bij het bombardement op zuurstoffabriek De Alblas op 22 januari 1945.

De foto rechts toont een detail van het rechter kraterpatroon met daarop aangegeven de onderlinge afstand tussen de kraters.

Figuur 21: Afbakening van het verdacht gebied op basis van het in *figuur 20* getoonde Spitfire inslagenpatroon en de in *paragraaf 2.4.2.* omschreven tolerantie. Het onderzoeksgebied valt buiten deze afbakening en is derhalve niet verdacht.

Op basis van bovenstaande afbeelding kan geconcludeerd worden dat na afbakening van de inslagkrater op het terrein van N.V. Buitendijk's scheepswerf, het onderzoeksgebied buiten het gebied ligt dat gekwalificeerd kan worden als verdacht op explosieven. Derhalve is het niet noodzakelijk een onderzoek uit te voeren naar de aanwezigheid van contra-indicaties. Dit gedeelte van de bureaustudie, alsmede de toevoeging van een CE bodembelastingkaart, komt daarmee te vervallen.

4 LEEMTEN IN KENNIS

- Niet alle bij de EODD aangevraagde ruimrapporten waren ten tijde van het opstellen van deze rapportage beschikbaar. Hierdoor ontbreken de ruimrapporten met nummers 19970046 en 20041617.
- Er zijn in de geraadpleegde luchtfotoarchieven geen opnamen van het onderzoeksgebied van goede kwaliteit beschikbaar van de periode direct na het bombardement van 22 januari 1945.

5 CONCLUSIE EN ADVIES

Het doel van deze studie is het verkrijgen van een, door middel van het verzamelen en verwerken van relevant historisch feitenmateriaal, gefundeerd antwoord op de volgende drie kernvragen:

1. Is het onderzoeksgebied of een deel hiervan betrokken geweest bij oorlogshandelingen (indicaties) en is er daardoor sprake van een verhoogd risico op het aantreffen van conventionele explosieven oftewel van VERDACHT gebied?

Naar aanleiding van het uitgevoerde archief- en literatuuronderzoek en luchtfoto interpretatie zijn geen indicaties achterhaald voor de mogelijke aanwezigheid van conventionele explosieven die tot het onderzoeksgebied zijn te herleiden.

2. Zijn er gebeurtenissen (contra-indicaties) die een aanwijzing vormen dat een (mogelijk verdacht) gebied als ONVERDACHT kan worden aangemerkt?

Omdat er geen indicaties voor de aanwezigheid van conventionele explosieven zijn achterhaald, komt deze vraag te vervallen.

3. Indien er sprake is van VERDACHT gebied wat is dan de (sub)soort, hoeveelheid en verschijningsvorm van de vermoede conventionele explosieven?

Omdat er geen indicaties voor de aanwezigheid van conventionele explosieven zijn achterhaald, komt deze vraag te vervallen.

Naar aanleiding van het bovenstaande, adviseert ECG u om de geplande werkzaamheden op reguliere wijze uit te voeren. Hoewel er ter plaatse geen feiten zijn achterhaald die de kans op het aantreffen van explosieven onderbouwen, adviseert ECG u wel om het uitvoerend personeel voorafgaand aan bodemroerende werkzaamheden in de te bewerken gebieden altijd te instrueren om bij het onverhoopt aantreffen van munitieverdachte objecten de volgende acties te ondernemen:

- Het explosief niet beroeren;
- De werkzaamheden ter plaatse onmiddellijk staken;
- Omstanders uit de omgeving van het explosief houden;
- De plaatselijke politie van de vondst op de hoogte stellen;
- Instructies van aanwezige deskundigen strikt opvolgen;
- Voer, indien nodig en op aanwijzing van aanwezige deskundigen, extra beschermende maatregelen uit voor in de omgeving aanwezige personen of levende have.

6 OVERZICHT VAN GEHANTEERDE BRONNEN

Archieven

- Explosieven Opruimingsdienst van het ministerie van Defensie te Rijswijk en Soesterberg
- Semi-Statisch Archief Defensie te Rijswijk
- Regionaal Archief Dordrecht
- Nederlands Instituut voor Militaire Historie (Den Haag)
- National Archives te London (UK)
- The Aerial Reconnaissance Archives te Edinburgh (UK)

Literatuur

- Ambags - van Veenendaal, H.C. en C. Verloop, *Alblasserdam Bezet en Bevrijd. Alblasserdam 1940-1945* (Alblasserdam 1985).
- Eversteijn, T., *Bombardementen en verongelukte vliegtuigen in de periode 10 mei 1940 – 5 mei 1945* (niet gepubliceerd).
- Klep, C. en B. Schoenmaker, *De bevrijding van Nederland 1944-1945. Oorlog op de flank* ('s-Gravenhage 1995).
- Korpel, A., *De Waard in oorlogstijd. De Alblasserwaard tussen '40-'45* (3 delen; Alblasserdam 1985).
- Oudsten, P. den, *Hongerwinter in de Alblasserwaard; dagboeknotities van Dolle Dinsdag tot de bevrijding* (Alblasserwaard 1995).
- Verseveldt-Sesselaar A.J., *Herinneringen Hendrik Ido Ambacht 1940-1945* (Alblasserdam 1995).
- Zwanenburg, G.J., *En nooit was het stil...: kroniek van een luchtoorlog*, deel 1 (Den Haag 1990).
- Zwanenburg, G.J., *En nooit was het stil...: kroniek van een luchtoorlog*, deel 2 (Den Haag 1993).

Overige documenten

- Chemielinco, *Saneringsplan B.O.S.- pomp Geniepark te Hendrik Ido Ambacht* (versie: definitief; Utrecht 1993) 2 en BKH adviesbureau, Gemeente Hendrik-Ido-Ambacht. *Voormalig Genieterrein, Saneringsplan* (Delft 2001).
- Explosive Clearance Group, *Probleeminventarisatie naar het risico op het aantreffen van conventionele explosieven in het onderzoeksgebied: "De Sophiapolder / Rietbaan"* (Wijchen 2009).
- Explosive Clearance Group, *Probleemanalyse naar het risico op het aantreffen van conventionele explosieven in het onderzoeksgebied: "De Sophiapolder / Rietbaan"* (Wijchen 2009).
- Heijmans Infra Techniek, *Vooronderzoek naar het risico op het aantreffen van conventionele explosieven in het onderzoeksgebied "Nieuwland" te Alblasserdam* (Wijchen 2013).
- Studiegroep Luchtoorlog 1939-1945 (SGLO), *Verliesregister 1939-1945. Alle militaire vliegtuigverliezen in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog* (Den Haag 2008).
- Werkveldspecifiek Certificatieschema voor het Systeemcertificaat Opsporen Conventionele Explosieven (WSCS-OCE: 2012, versie 1), *Staatscourant 2012 nr. 4230* (Den Haag 2012).

Internet

- <http://www.explosievenopruiming.nl>
- <http://maps.google.nl>
- <http://maps.bing.com>
- <http://rom-d.nl>

7 BIJLAGEN

BIJLAGE 1: GERAADPLEEGDE ARCHIEVEN

Regionaal Archief Dordrecht

1036 GEMEENTE HENDRIK-IDO-AMBACHT, 1855-1985	
3839	Roosters en dagboek van de uitkijk- en luisterpost.
3844	Opsporing en opruiming van oorlogsexplosieven aan de Onderdijk en in het tunneltracé onder de Noord.
3843	Meldingen van gevonden projectielen, onbeheerde munitie en neergestorte vliegtuigen.
3859	Brand- en hulpverleningsrapporten, 1937-1975.
1309	Verkrijgen van vergoeding van oorlogsschade aan gemeente-eigendommen, 1940-1957.
2098	Klapper op het register van opgemaakte en verzonden processen-verbaal, 1931-1945.
2203	Gegevens inzake de wederopbouw van boerderijen, 1945-1955.
2204	Uitvoering van de Wet Materiële Oorlogsschade, 1949-1954.
2345	Gegevens betreffende gesneuvelde geallieerde piloten, 1941-1980.
4039	Afwikkeling van particuliere oorlogsschade, 1940-1946.
4040	Opgaven en overzichten van particuliere oorlogsschade, 1940-1946.
348	Plattegronden en luchtfoto's.
2177	Legger van de polder Hendrik Ido Ambacht, artikelen 1 t/m 477.
2178	Kadastrale legger van de polder Hendrik Ido Ambacht, artikelen 1 t/m 605.
2179	Kadastrale legger van de polder Hendrik Ido Ambacht, artikelen 606 t/m 674.
365	Voorbereiding aankoop gronden ten behoeve van bestemmingsplan Kruiswiel en industrieterrein Antoniapolder.
1304	Industrieterrein Antoniapolder: bestek aanleg waterkerende dijk en ophogen polder.
1305	Industrieterrein Antoniapolder: aanbesteding aanleg waterkerende dijk enz.; overeenkomst met waterschap De Dijkkring IJsselmonde.
2538	Uitbreidingsplan in onderdelen industrieterrein Antoniapolder 1965: vaststelling.

1117 GEMEENTE HENDRIK-IDO-AMBACHT, 1986-2000	
1369	Stukken betreffende de Aanleg riolering buitendijs gebied Veerweg, Nieuwe Bosweg en Frankepad. Dossier I.
1368	Stukken betreffende de Aanleg riolering buitendijs gebied Veerweg, Nieuwe Bosweg en Frankepad. Dossier II.
1654	Stukken betreffende de Onderhoud Nieuwe Bosweg. (Bestek 1-1994).

1122 COLLECTIE VAN BODEMONDERZOEKEN IN DE GEMEENTE HENDRIK-IDO-AMBACHT	
31	Stukken betreffende de diverse bodemonderzoeken alsmede de sanering van het Genieterrein, Nieuwe Bosweg 4a
160	Stukken betreffende de sloop en sanering van het Genieterrein, Nieuwe Bosweg 4a, dossier II

The National Archives (London)

AIR 27 AIR MINISTRY AND SUCCESSORS: OPERATIONS RECORDS BOOKS, SQUADRONS	
167	Operation Record Book, 66 Squadron.
600	Operation Record Book, 127 Squadron.
929	Operation Record Book, 322 Squadron.

AIR 37 AIR MINISTRY: ALLIED EXPEDITIONARY AIR FORCE, LATER SUPREME HEADQUARTERS ALLIED EXPEDITIONARY FORCE (AIR), AND 2ND TACTICAL AIR FORCE: REGISTERED FILES AND REPORTS

715	2 nd Tactical Air Force: Daily log: September-October.
716	2 nd Tactical Air Force: Daily log: November-December.
717	2 nd Tactical Air Force: Daily log: January-February.
718	2 nd Tactical Air Force: Daily log: March-May.
921	9th U.S. ARMY AIR FORCE: Target illustrations: 'Crossbow'.

Semi-Statisch Archief Defensie

Z.N. RUIMINGSRAPPORTEN CORRESPONDENTIE EN PLATTEGRONDEN GEMEENTEN A T/M Z

46	G t/m H.
47	H t/m K.

Nederlands Instituut voor Militaire Historie (Den Haag)

DUITSE VERDEDIGINGSWERKEN EN INUNDATIES VAN NEDERLANDS GRONDGEBIED IN DE OORLOG/ RAPPORTEN VAN MILITAIRE AARD VANUIT BEZET NEDERLAND AAN BUREAU INLICHTINGEN LONDEN (COLLECTIE 575)

233	Duitse bezettingsperiode.
-----	---------------------------

BIJLAGE 2: WET- EN REGELGEVING

Voor eisen die ten aanzien van de veiligheid en beveiliging aan het opsporen en tijdelijk opslaan van conventionele explosieven worden gesteld, kan niet worden teruggevallen op de Wet Explosieven voor Civiel Gebruik of de Wet Wapens en Munitie. Conventionele explosieven vallen niet onder de reikwijdte van deze wetten. De belangrijkste regelgeving met betrekking tot de veiligheid / beveiliging van het opsporen en tijdelijk opslaan van conventionele explosieven volgt uit het Arbobesluit en het daaruit voortvloeiende "Werkveldspecifiek Certificatieschema voor het Systeemcertificaat Opsporen Conventionele Explosieven" welke met ingang van 1 juli 2012 de "Beoordelingsrichtlijn Opsporen Conventionele Explosieven" heeft vervangen.

Het Arbobesluit

Artikel 4.10 van het Arbobesluit heeft betrekking op werkzaamheden in relatie tot conventionele explosieven, zoals het opsporen, detecteren, lokaliseren, identificeren, tijdelijk veiligstellen en het overdragen. In het tweede lid van artikel 4.10, wordt gesteld dat een bedrijf dat zich bezighoudt met de voorgenoemde werkzaamheden in het bezit moet zijn van een systeemcertificaat "Opsporen Conventionele Explosieven".

Werkveldspecifiek Certificatieschema voor het Systeemcertificaat Opsporen Conventionele Explosieven (WSCS-OCE)

Het WSCS-OCE bevat eisen waaraan een bedrijf moet voldoen om gecertificeerd te kunnen zijn voor de opsporing van Conventionele Explosieven. Daarnaast bevat het WSCS-OCE eisen op het gebied van de organisatie en het management van het opsporingsbedrijf en de deskundigheid / examinering van het personeel. In het kader van deze module is met name bijlage 5 van WSCS-OCE van belang. In deze bijlage worden veiligheidseisen gesteld aan de tijdelijke opslag van aangetroffen conventionele explosieven.

Gemeentewet

Artikel 160 van de gemeentewet legt de beslissingsbevoegdheid om al dan niet tot opsporing en gecontroleerd vernietigen van conventionele explosieven over te gaan, bij het College van Burgmeesters en Wethouders neer. Daarnaast is de burgemeester verantwoordelijk voor de Openbare Orde en Veiligheid binnen de gemeente. Voor de handhaving van de openbare orde kan de burgemeester noodbevelen en algemeen verbindende voorschriften opstellen voor de locatie waar naar conventionele explosieven wordt gezocht en de directe omgeving daarvan. Deze bevoegdheid volgt uit artikel 175 en 176 van deze Gemeentewet.

Bijdragebesluit en vergoedingen

Sinds 1 oktober 2009 kunnen gemeenten voor het opsporen van conventionele explosieven aanspraak maken op een bijdrage uit het gemeentefonds (Bommenregeling). Voor het bepalen van de grootte van de bijdrage zijn de gemeenten verdeeld in drie categorieën. Binnen de eerste categorie vallen enkel de gemeenten Amsterdam, Den Haag en Rotterdam. De tweede categorie bestaat uit gemeenten die op basis van declaraties in het verleden als zogenaamde "veelgebruikers" zijn aangemerkt. Gemeenten in deze categorie kunnen in de periode 2011-2014 aanspraak maken op

een bijdrage naar rato van het aantal gerealiseerde nieuwbouwwoningen.²⁹ De overige gemeenten vormen tezamen de derde categorie. Zij kunnen maximaal 70 procent van de kosten voor het opsporen van explosieven vergoed krijgen via een suppletie-uitkering.

Om de kosten te declareren volstaat de toezending van een gemeenteraadsbesluit met daarin de gemaakte dan wel te maken totale kosten opgenomen. Indien het een meerjarig project betreft, wordt verzocht het totale bedrag tevens naar de betrokken jaren uit te splitsen. Er hoeft geen verdere onderbouwing overlegd te worden om voor een uitkering in aanmerking te komen. Projectplannen of studies naar risico's en dergelijke worden niet in behandeling genomen. Het is essentieel dat in het raadsbesluit het bedrag dat wordt gereserveerd, vermeldt wordt. Het kan hierbij gaan om verwachte kosten als om gerealiseerde kosten. De BTW komt niet voor compensatie in aanmerking.

Toezending van het verzoek vindt plaats aan:

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
t.a.v. FEZ/FAR/R
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

De gemaakte kosten kunnen inzichtelijk worden gemaakt in IV3 via lastenfunctie '160 opsporing en ruiming van conventionele explosieven'. Gebruik van deze functie is verplicht vanaf het verslagjaar 2011. Voor vragen of nadere informatie betreffende de bommenregeling kunt u zich wenden tot postbus.gf@minbzk.nl.³⁰

De aanvraag voor een bijdrage in de opsporing van conventionele explosieven geschiedt te allen tijde via de gemeente waarbinnen de opsporingswerkzaamheden worden verricht.

²⁹ Na deze periode wordt op basis van declaraties in de voorgaande jaren een nieuwe lijst met veelgebruikers opgesteld.

³⁰ Circulaire van 3 maart 2011 van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties betreffende bekendmaking van beleid en het geven van informatie met betrekking tot het gemeentefonds. Geraadpleegd via: <http://www.explosievenopsporing.nl/DOWNLOAD> (6 juli 2012).

